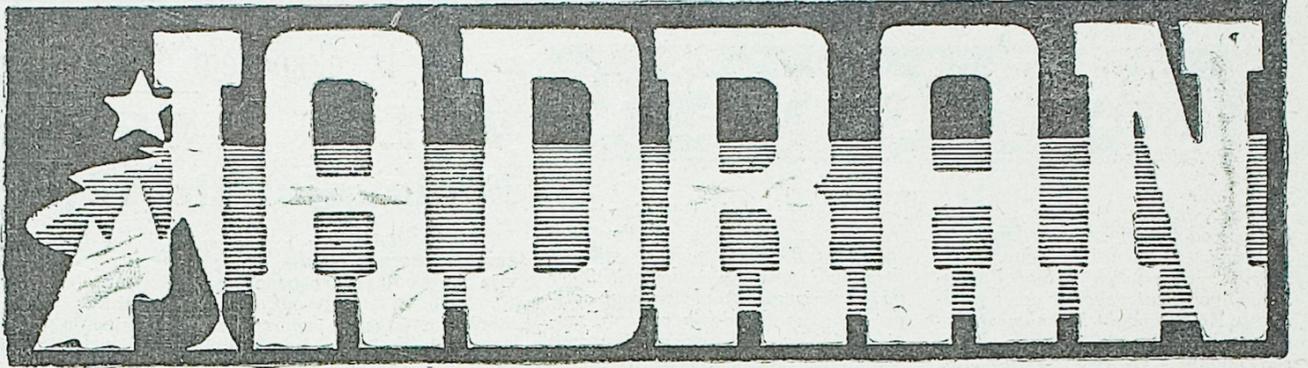

Ureja uredniški odbor — Odgovorni urednik Ivan Renko — Tiska tiskarna »Jadrana« — Vsi v Kopru — Naslov uredništva in uprave: Koper, Santorjeva ulica št. 26, telefon 170, poštni predal 2 — Celoletna naročnina 500 dinarjev, polletna din 250, četrtletna pa din 130 — Tekoči račun pri Narodni banki v Kopru št. 657-T-162 — Rokopisov ne vračamo

LETO IV. ŠTEV. 26

Koper, petek 24. junija 1955

POSAMEZNA ŠTEVILKA DIN 10

Ekspeze podpredsednika Edvarda Kardelja v Zvezni ljudski skupščini

Komuna - šola socialistične demokracije

Prejšnji četrtek je v Beogradu na zasedanju Zvezne ljudske skupščine podpredsednik Zveznega izvršnega sveta Edvard Kardelj izčrpno obrazložil pomen komun v naši družbeni ureditvi. Ko je obrazložil načela in izkušnje, ki so nas privedle do spremembe upravno-teritorialne razdelitve države in komunalne ureditve, je tovariš Kardelj dejal, da je ta korak, čeprav ne prinaša načelno ničesar novega v našo splošno usmerjenost socialistične graditve, vendarle izredno pomembno dejanje v napredu naše družbe na socialistični poti. Z njim izredno razširjamo množično podlago družbenega samoupravljanja in s tem tudi vsega našega sistema. Milijoni naših delovnih državljanov bodo mogli sedaj še bolj neposredno in še bolj aktivno sodelovati pri reševanju bistvenih vprašanj družbenega življenja, kar jim bo dalo nove možnosti in novo pobudo za razvijanje svoje iniciative na vseh poljih graditve socialistične družbe, zlasti pa v nadaljnjem razvijanju proizvodnih sil. To dejstvo bo imelo za posledico, da se bo v mnogem izpremenila tudi vloga okraja in republiških organov, v gotovem smislu pa postopno celo tudi zveznih organov. Zato niti malo ne pretiravamo, če rečemo, da je akcija, ki jo sedaj realiziramo, ena izmed najpomembnejših faz v razvoju socializma v naši državi.

njihova vloga in pomen vedno odvisni od potreb razvoja proizvodnih sil in v skladu s tem tudi od potreb razvijanja socialističnih odnosov, ki jim je treba dati ustrezno politično obliko. Seveda se ta odnos ne da matematično določiti. Lahko se je tu pognati naprej, še laže pa zaostati za potrebami in možnostmi. Medtem se tu nismo spuščali v kakšne problematične konstrukcije. Tempo razvoja smo

Edvard Kardelj

Potem ko je govoril o prvih fazah našega povojnega razvoja, je tovariš Kardelj prešel na današnje stanje:

»Glede na to, kolikorkoli so bile v prvih fazah našega družbenega razvoja oblike revolucionarnega etatizma neobhodne in nenadomestljive za ustvarjanje materialne in politične podlage socialistične graditve, toliko je bilo prav tako jasno, da je to samo prvi korak mlade družbe k socializmu in da nadaljni napredek socializma ni odvisen samo od ekonomske krepitve družbe, temveč tudi od neprestanega izmenjavanja odnosov med ljudmi v smeri vse bolj doslednega razvijanja njihovega socialističnega in svobodoumnega značaja. Eden izmed bistvenih činiteljev tega procesa je vsekakor tudi postopno obvladovanje etatističnih oblik na posameznih področjih družbenega življenja, — na eni strani s postopnim pretvarjanjem posameznih državnih funkcij v funkcije demokracijskega družbenega samoupravljanja, organiziranega tako po horizontalni, kakor tudi po vertikalni liniji, namreč tako v teritorialnih skupnostih, kakor tudi v okviru posameznih vej družbene aktivnosti, na drugi strani pa s postopno notranjo preobrazbo — po ustreznih demokracijskih političnih oblikah — posameznih državnih organov v dejanske organe družbenega samoupravljanja.

Ta naloga seveda ne more biti stvar nekakšnega mehaničnega državnega pravnega akta, temveč se more uresničiti samo v rezultatu dolgotrajnega organskega razvoja družbe na podlagi družbene lastne sredstev za proizvodnjo. Ta proces je odvisen tako od materialnih pogojev, kakor tudi od tempa razvoja nove družbene zavesti v glavah ljudi. Mi smo se tu ravnali in se moramo ravnati po starem marksističnem načelu, da niti stopnja samoupravljanja, niti stopnja državne avtoritete nista nobeni absolutni kategoriji, ki sta sami po sebi bodisi absolutno dobri ali absolutno slabi, temveč sta

določali v glavnem empirično, neprestano primerjajoč obstoječi politični in ekonomski mehanizem družbe s potrebami in gibanji rastoče — zavestne in stihijske — socialistične, ekonomske, politične in duhovne iniciative naših delovnih ljudi v vsakdanji praksi. Ta iniciativa je naraščala vse bolj v istem sorazmerju, v katerem se je materialno krepil družbeni sektor proizvodnih sredstev države, in v istem tempu, v katerem so naši delovni ljudje s svojimi navadami in pojmovanji začeli prilagajati v ekonomskih odnosih, ki so se razvili na podlagi družbene lastne sredstev za proizvodnjo. To iniciativo in tako gibanje smo neprestano skušali oproščati svojstvenih motenj v političnem sistemu. In prav s tem procesom prilagajanja političnih oblik in razvite socialistične iniciative od spodaj je bil torej empirično določen tempo razvoja družbenega samoupravljanja in postopnega podružabljanja posameznih funkcij državnega administrativnega aparata. Prav zato, ker v glavnem nismo zaostajali, niti se poganjali izpred možnosti, smo tudi dosegli resne uspehe na tej poti.

Ko je nato orisal Leninovo gledanje na državo v posameznih obdobjih njenega razvoja, je nadaljeval:

»Naša praksa ustreza v polni meri perspektivi, ki jo je podal Lenin in jo potrjuje. Seveda se z razvijanjem sistema družbenega samoupravljanja delovni ljudje naše države ne odreka, niti se ne morejo odreči državi kot instrumentu svoje oblasti. Ako bi se bavili s takimi utopijami, bi napravili slabo uslugo socializmu. Zivimo v svetu razvitih mednarodnih nasprotij, v katerem je vmešavanje v notranje zadeve posameznih držav eno izmed najvažnejših sredstev boja, pa tudi znotraj države še nismo obvladali razrednih antagonizmov toliko, da bi ne mogli biti več resnejša nevarnost za socializem. Eno in drugo zahteva, da naj bo državna organizacija naše mlade socialistične družbe spo-

sobna braniti njen obstoj in njen neoviran nadaljnji razvoj. Toda če na področju boja za obstoj in svoboden razvoj socializma ter za obrambo neodvisnosti naših narodov tako stoji stvar, smatramo, da vse to ni treba biti zapreka procesu, v katerem bodo na področju razvijanja socialističnih odnosov državne funkcije postopno prehajale na organe družbenega samoupravljanja, oziroma v katerem se bodo posamezni državni organi sami po svojem bistvu pretvarjali v take organe družbenega samoupravljanja. Prav zato pripisujemo toliko važnost razvoju delavskih svetov in podobnih oblik samoupravljanja delovnih ljudi v proizvodnji in na drugih področjih družbenega življenja, kakor tudi njihovega samoupravljanja v občinah in okrajih. Očitno je, da more in mora prav v takih političnih oblikah družba na socialistični poti prevladati ostanke preteklih družbenih sistemov, tako po vsebini, kakor po oblikah.

V dosedanjem razvijanju tega procesa smo izvršili štiri važne naloge:

1. Vzpostavili in okrepili smo delavske svete.
2. Z zadnjim zakonom o ljudskih odborih smo podali splošno orientacijo k ustanavljanju komun, pričemer smo postavili v prvi fazi težišče za razvijanje samoupravnih okrajev.
3. Izvršili smo bistvene spremembe v gospodarskem sistemu v smislu njegovega prilagajanja orientacij k delavskim svetom in komunam ter zaradi osvoboditve

(Nadaljevanje na 2. strani)

Deset let Združenih narodov

Te dni mineva deset let, ko so v San Franciscu postavljali temelje Organizacije združenih narodov. Človeštvo je bilo takrat še pod neposrednim vtisom strahot druge svetovne vojne in bolj kot kdajkoli v zgodovini si je želelo trdnega in trajnega miru. Zato je ves svet z velikim upanjem sprejel vest o ustanovitvi mednarodne organizacije, katere namen je bil in je, da reši bodoče generacije pred novimi katastrofami.

Deset let Organizacije združenih narodov opravičuje njen obstoj. Kljub mnogim težavam, sporom in trenjem, ki so slabila moč organizacije, zlasti v dobi neprikrite hladne vojne, je mlada organizacija kmalu postala močno orožje v rokah miroljubnih sil. V njej je prišel do izraza glas malih narodov in večkrat so prav mali narodi prek nje preprečili uresničenje škodljivih teženj velikih držav, ki so, opirajoč se na svojo moč, svoj vojaški in materialni potencial, hotele diktirati svojo voljo ter se vmešavati v notranje zadeve drugih.

Delovanje Organizacije združenih narodov pa ni omejeno le na ozka politična vprašanja. V njenem okviru delujejo številni odbori in ustanove za ekonomsko, kulturno, zdravstveno in drugo pomoč manj razvitim deželam. V tem pogledu je Organizacija združenih narodov postala most za zblíževanje med vsemi državami in narodi, ki imajo iskreno željo ne samo za ohranitev miru in vzpostavitev dobrih medsebojnih odnosov, ampak tudi, da druga drugi pomagajo pri ustvarjanju boljših življenjskih pogojev.

Danes je Organizacija združenih narodov močan mednarodni činitelj, s katerim mora računati tudi najmočnejša sila na svetu. Ne dvomimo je, da bi bilo delo te pomembne mednarodne organizacije še uspešnejše, če bi bile v njej zastopane vse države, ki to zaslužijo in so se pripravljene boriti za spoštovanje in uresničenje načel, zapisanih v Ustanovni listini. Prav tako škodljivo vplivajo na delo OZN tudi težnje po reševanju določenih mednarodnih vprašanj mimo nje.

Mnogo je še odprtih vprašanj, ki povzročajo zaskrbljenost v svetu. Še vedno traja tekma v oboroževanju, odprto je še vprašanje Nemčije, dalje vprašanje sodelovanja pri izkoriščanju atomske sile in številni drugi problemi, ki jih bo lahko rešila le tako široka mednarodna organizacija kot je OZN. Seveda pa je pri tem potrebna dobra volja vseh njenih članic. S ponosom lahko zapišemo, da je bila prav socialistična Jugoslavija v vseh desetih letih v tem pogledu lahko za vzgled, tako po svojem delu v raznih organih OZN, kot po svoji zunanji politiki in odnosih do drugih držav.

Gradnje bi bile lahko cenejše

Veliko je pri nas govora o tem, zakaj so gradnje tako drage. Mnogo kritike pada na račun posameznih gradenj glede na ceno in s tem na način izvedbe posameznih storitev, ki bi morda lahko bile drugačne in zato cenejše. Mnogo teh stvari ljudje vidijo in jih obgodinjajo. Zdi se nam prav, da malo pogledamo, kako je v resnici s temi stvarmi. Predvsem je to problem, s katerim se v sedanjih fazah našega razvoja zlasti ukvarja tudi ljudska oblast, ker ni vseeno, pod kakšnimi pogoji in kako realiziramo sredstva, ki so namenjena posebno za gradnjo stanovanjskih in drugih objektov, od katerih je neposredno odvisen življenjski standard naših delovnih ljudi. Eden od ukrepov v tej smeri je bil sklep okrajnega zbora proizvajalcev v Kopru, naj Svet za gospodarstvo OLO prouči vprašanje prekomernega dobička, ki so ga gradbena podjetja realizirala v letu 1954. Navajamo nekatere podatke iz omenjene analize na podlagi stanja v štirih podjetjih gradbene stroke na področju koprškega okraja. To so »Gradbenik«, »Prvi maj«, Uprava za melioracije in »Slovenija — cestec«.

Skupaj je bila prodajna vrednost v teh štirih podjetjih presežena za 16,9%, medtem ko je bil planirani dobiček presežen kar za 122,1%! Od tega samo podjetje »Prvi maj« ni doseglo planirane prodajne cene niti dobička, celotno stanje pa je takole:

»Gradbenik« — planirana prodajna vrednost je bila ostvarjena z 98,5 odstotka, planirani dobiček pa kar z 208,3 odstotka!

»Prvi maj« — prodajna vrednost 95,7%, dobiček 94,6%.

Uprava za melioracije — prodaja 131,1%, dobiček 1607,8 odstotka!

»Slovenija — cestec« — prodaja 195,5%, dobiček 372,4 odstotka.

Iz prednjih podatkov je razvidno, da je bil plan gradbenih storitev v teh štirih podjetjih dosežen s 116,9%, medtem ko je bil dobiček dosežen z 222% ali 66 milijonov dinarjev več, kot je bil planiran. Če vzamemo v obzir povečanje cen gradbenim storitvam (16,9%), bi dejanski prekoračeni dobiček znašal 57 milijonov ali 90 odstotkov. Uprava za melioracije ga je prekoračila za 14.560.000 din ali 1.132%, »Gradbenik« za 38.547.000 din ali 113% in »Slovenija — cestec« za 8.905.000 din ali 92 odstotkov. To je samo nadplanski ostvarjeni dobiček! Planirani dobiček je bil namenjen zato, da se podjetjem omogoči plačilo anuitet in za gotovi določen odstotek za dopolnilne plače in druge dajatve iz dobička glede na predpise in instrumente družbenega plana.

Gradbena podjetja so bila deležna določenih olajšav, da bi se zaradi težjih in specifičnih pogojev dela vseeno okrepila gradbena dejavnost. To je bilo povečanje plačnega sklada za 5%, dovolilo se je neomejeno število nadur, ki so se lahko prištele k obračunskemu skladu za plače, dovolila se je sprememba lestvice za formiranje dopolnilnega sklada za plače, — in vendar je iz realizacije razvidno, da vse te olajšave niso vplivale na gradbena podjetja, da bi znižala ceno gradbenim storitvam, marveč so jih še povečala. To je tudi neposredno vplivalo na podražitev in-

vesticijskih del in spravilo mnoge investitorje v finančne težave. Neopravičljiva in netočna je trditve gradbenih podjetij, da so dosegla tak dobiček zaradi znižanja cen lastnim storitvam.

Kam pa je ta dobiček šel? Podatki kažejo, da je bil obračunski sklad za plače vseh štirih podjetij v povprečju napram planu presežen za 19,8%, medtem ko so dopolnilne plače bile prekoračene skoraj osemkrat! Če primerjamo to povečanje s povišanjem cen gradbenim storitvam (16,9%), potem vidimo, da je tudi produktivnost dela padla, kar še manj opravičuje povečanje dobička na račun znižanja lastne cene oziroma povečanja produktivnosti dela.

Podjetja »Prvi maj« in »Slovenija — cestec« nista še razdelila ničesar za plače iz dobička, medtem ko je Uprava za melioracije razdelila 87,9% dobička, »Gradbenik« iz Izole pa 58,4%. Najtežji je primer Uprave za melioracije, ki je razdelila skoraj ves dobiček in poleg rednih plač izplačala še nad tri izredne. Na osnovi dejanskega izplačanega plača znaša pri tem podjetju dejanski zaslužek na enega delavca nad 16.000 din, kar je znatno višje od planiranega povprečja, če upoštevamo, da ima zaposlene samo nekvadrirane delovne sile nad 60%, vse gradbene storitve pa so bile financirane iz proračuna.

Eden osnovnih vzrokov za tako stanje so vsekakor nerealne kalkulacije, na katerih so temeljili vsi predračuni, in pa slaba kontrola s strani investitorja. Tako upravljanje podjetja je nepravilno in škodljivo za skupnost. Razen tega pa

(Nadaljevanje na 3. strani)

Sprehod PO SVETU

Veliko, in ne zaman, je svet pričakoval od jubilejnega zasedanja Organizacije združenih narodov, ki se začelo v ponedeljek v San Franciscu. Otvoritveni govor je imel predsednik ZDA Dwight Eisenhower. Prvič po končani vojni in prav ob deseti obletnici OZN je to zasedanje prineslo svetu tudi veliko olajšanje. Vse kaže, že po uodnem govoru ameriškega predsednika, na prizadevanja vseh udeležencev konference za ohranitev miru v svetu in sporazumno ureditev vseh mednarodnih problemov. Eisenhower je pozval svet, naj preneha z oboroževanjem. Poudaril je, da je leto 1955 prav tako, kot je bilo leto 1945, čas velikih nad za svet. V zadnjih desetih letih nikoli ni bilo toliko volje med narodi po poštenem in stalnem boju za pravičen in trajen mir. Ponovno je zagotovil, da so ZDA zveste načelom Ustanovne listine Združenih narodov. — Zasedanje traja in se bode na govorniški tribuni zvrstili vsi vodje delegacij 60 držav članic OZN. Prisostvuje tudi nekateri predsedniki ZDA Truman, ki je pred desetimi leti ob ustanovitvi OZN imel otvoritveni govor. Tedaj je v velikim upanjem izjavil, da je Ustanovna listina važen dokument miru, varnosti in napredka v svetu.

Eisenhower je omenil tudi četvero konferenco, od katere vsi zelo veliko pričakujejo. Izjavil je, da ne more reči, če bodo v Zenevi, lahko predsedniki štirih vlad razbili »strašni aparat strahu in nezaupanja, ki ga je svet zgradil od konca druge svetovne vojne«. Izrazil je upanje, da bodo doseženi določeni rezultati v razorožitvi in da bodo velesile potem sproščena sredstva lahko prispevale OZN za tehnični in gospodarski napredek zaostalih področij. Eden glavnih problemov na ženevski konferenci bo vsekakor združitev Nemčije in rešitev nemškega vprašanja. Del zahodnega tiska že objavlja nekatere pogoje, ki jih bo menda Zahod postavil za združitev Nemčije, vendar je malo upanja, da bodo na njihovi podlagi prišli do sporazuma. Razen tega pa je Adenauer s svojo preveč samozavestno politiko preudiciral položaj in s tem zelo slabo pripomogel k razvozljanju problema.

Francija še nadalje preživlja težke trenutke zaradi svojih kolonij v Afriki. Francoska vlada se je končno odločila izvesti temeljite reforme tudi v Maroku, naletela pa je pri tem doma na strahovit odpor imperialističnih eksponentov. Nastal je spor ob izmenjavi maroškega rezidenta Lacoste-a, ki ga je vlada zamenjala z dosedanjim poslanikom v Posariju Gradvalom. To dejanje vladi zlasti zamerijo francoski naseljenci v Maroku, ki so celo protestirali v Parizu in zahtevali, da mora Lacoste ostati na svojem mestu. Več kot verjetno je, da so Francozi v Maroku vodili samovoljno politiko mimo vladnih navodil in proti obstoječim predpisom. S svojim paševanjem so tako pritisnili domačine, da so bili prisiljeni, upreti se z orožjem v roki nezasišnemu nasilju. Zato afriškimi Francozom ne gre prav nič v račun novi generalni rezident, ki ima zelo široka pooblastila za uresničenje vladnega programa v Maroku. Položaj je zelo zapleten in lahko dovede do krize Faouve vlade. Medtem pa se teroristične akcije in atentati v Maroku nadaljujejo, in vojska še nadalje izvaja veliko oboroženo čiščenje terena.

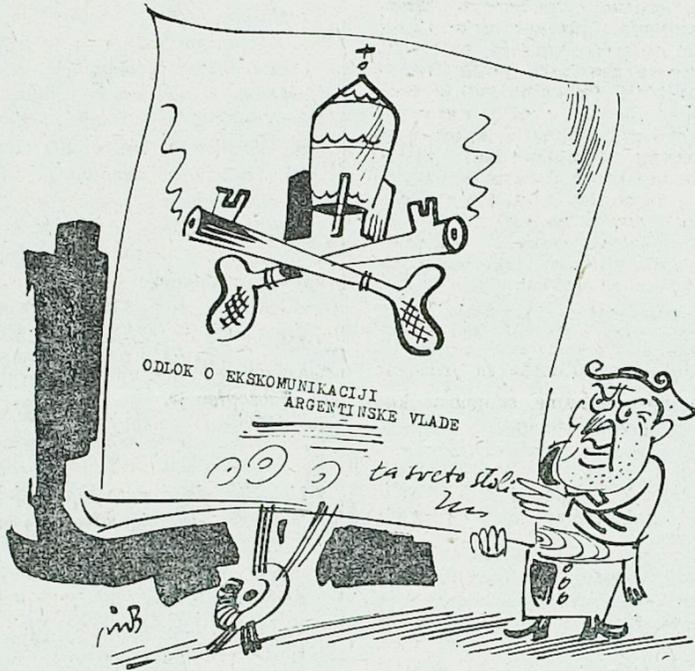
Veliko pozornost je vzbudil zadnji teden tudi upor vojske proti Peronovi vladi v Argentini, o čemer je govorila v današnjem nollistku. Govorice o nasprotju med vojsko in Peronom je predsednik zanikal na tiskovni konferenci v sredo. Perona podpirajo delavske sindikalne organizacije. Sovjetska agencija Tass napisuje upor tudi ameriškemu vplivu in ugotalja, da je voditelj upornikov, mornariški minister admiral Olivieri, bival pred kratkim v ZDA, razen tega pa, da so se v urle prav tiste mornariške enote, ki jih je v marcu letos pregledala ameriška delegacija višjih mornariških oficirjev z mornariškim ministrom ZDA Thomasom na čelu.

V Italiji so republikanci izstopili iz vladne koalicije in tako težko prizadejali Scelbovo vlado. Njena prva osnova je kot podobna krizi, ker zdaj vladne stranke nimajo več zajedne večine v parlamentu.

Po končani stavki železničarjev se je stanje v Angliji popravilo. Zda so se po 28 dneh stavke vrnili na delo tudi pristaniški delavci. Sicer pa je zanimanje Angležev zdaj osredotočeno na dogajanja v San Franciscu in na priprave za ženevsko konferenco štirih, ter na U Nujev obisk.

Po prisrčnem slovesu je predsednik burmanske vlade zapustil Jugoslavijo in odpotoval z letalom v London. Od tam se je še enkrat zahvalil za našo gostoljubnost in poudaril velike rezultate, ki jih je obisk imel za obe državi in za svetovni mir.

Indijski premier Nehru pa je zaključil svoj obisk v Sovjetski zvezi. Prepotoval je velik del SZ in imel razgovore z vodilnimi državniki dežele. Povabil je predsednika vlade Bulganina na obisk v Indijo. Časovno še ni določen, predvideva pa, da bo v januarju prihodnje leto. Na velikem zborovanju na stadionu Dinamo v Moskvi je Nehru tudi javno govoril. Dejal je, da imajo vprašanja Daljnega vzhoda prioriteto v reševanju. Izrekel se je ponovno za sprejem LR Kitajske v OZN. Zavzel se je tudi za mednarodno politiko koeksistence in aktivnega sodelovanja med narodi sveta.

Dokument o izobčenju argentinske vlade na uradnem papirju svete stolice

Peronov boj s papežem

Zadnje dni polnijo stolpce svetovnega tiska ter radijske in televizijske oddaje vesti o položaju v Argentini, kjer je vlada komaj zadržala vojaški upor. Ta upor je sledil takoj za javno ekskomunikacijo, ki jo je nad Peronovo vlado izrekel Vatikan. Da bomo lažje sledili dogodkom, si najprej malo ogledimo ozadje spora med Peronom in Vatikanom.

Argentinska vlada se je že dalj časa pripravljala, da bo odvzela cerkvi velike pravice, ki jih je ta uživala. Ze kmalu po smrti Eve Peron, ki je bila steber papeške politike v Argentini, je nastala v državi kampanja proti vmešavanju katoliškega klera v notranje zadeve in upravno politiko dežele. Katolicizem je namreč v Argentini po postavi zapovedana državna vera. Ustava celo predpisuje, da mora predsednik republike biti obvezno član Katoliške cerkve. Ta je zato imela pravico nastavljanja učitelje, ki so tudi po večini bili duhovniki, država je iz svojih sredstev vzdrževala celo vojsko duhovščine in takšnega učiteljstva, pa tudi njihove šole in zavode. Ni torej čudno, če so se domači izobraženci, politiki in tudi preprosti ljudje vzdignili proti takemu samopašnemu gospodarjenju tujih plačancev, ki se niso vtikali samo v prosvetno politiko države, marveč so imeli močan vpliv na vseh področjih družbenega dogajanja — celo v vojski in zunanji politiki.

Saj gre predvsem Vatikanu zaslug — čeprav je tudi režim zgrajen na totalitarni osnovi oziroma bi vsaj hotel biti, — da je po končani zadnji vojni našlo zatočišče v Argentini veliko število pobeglih nacističnih in fašističnih zločincev.

V jeseni lanskega leta je Peron začel z odkritim napadom na duhovščino. V novembru je objavil podatke iz kampanje, ki jo je proti režimu vodila katoliška duhovščina. Sledile so prve aretacije duhovnikov, ljudstvo pa je z javnimi manifestacijami na velikih zborovanjih potrjevalo svojo privrženost vladni politiki. Decembra lani je duhovščina prešla v protinapad, ki ga je začel kardinal Santiano Louis Copello, najvišji cerkveni dostojanstvenik v Argentini. Vlada je takoj ukinila Cerkvu pravice, da imenuje učitelje, parlament je izglasoval zakon o razporoki, odpustili so iz službe duhovnike, ki so opravljali učiteljsko službo, iz koledarja so brisali pet cerkvenih praznikov, ki so do tedaj bili tudi državni, ukinili so verski pouk v javnih šolah, sklenili so izvesti ločitev cerkve od države in ukinili so velike gospodarske privilegije duhovščine, ki do tedaj ni plačevala za svoja veleposestva in drugo premoženje nobenih davkov itd. Seveda je Vatikan ostro reagiral na tako postopanje. Najprej so bile zlasti v Buenos Airesu velike demonstracije, ki so jih uprizorili po duhovščini nahujskani verski fanatiki, 16. ju-

Iz ekspozija tovariša Edvarda Kardelja o komunah VELIK NAPREDEK V RAZVOJU proizvodjalnih sil in socialističnih odnosov

(Nadaljevanje s 1. strani)
gospodarskega življenja, ki se razvija na podlagi družbene lastnine sredstev za proizvodnjo, raznih škodljivih in nepotrebnih administrativnih oblik in metod, ki ovirajo iniciativo od spodaj ter povzročajo birokratizem.

4. S sklepi VI. kongresa Zveze komunistov in IV. kongresa Socialistične zveze delovnega ljudstva so komunisti in vsi zavedni borci za socializem prilagodili svojo vlogo in svoje delovne metode taki splošni orientaciji v našem družbenem življenju.

Tovariš Kardelj je nato orisal razvoj, ki je omogočil, da danes lahko preidemo na sistem upravljanja po komunah, nato pa je govoril o pomenu komun v našem družbenem življenju.

»Ta je v tem, da je na eni strani takšna družbeno-ekonomska skupnost, v kateri se more izvršiti osnovno vsklajevanje individualnega interesa delovnih ljudi in kolektivnega interesa družbene skupnosti — čeprav nima samo ona take naloge — na drugi strani pa je prav zaradi tega svojega značaja najbolj primerna politična oblika,

s katero se more pritegniti najširši krog delovnih ljudi k neposrednemu družbenemu upravljanju. Ti ljudje postajajo sposobni, da ne gledajo na reševanje posameznih družbenih problemov izključno skozi očala svojega trenutnega osebnega interesa, temveč postajajo kvalificirani gospodarji svoje usode, z jasnim pogledom tako na potrebe, kakor tudi na objektivne možnosti. Kot skupnost proizvajalcev je komuna obenem tudi skupnost potrošnikov. To dejstvo navaja vsakega državljanu, da se ne loteva konkretnih vprašanj s stališča take ali druge strankarske demagogije, kakršna je pogosto običajna v drugih sistemih, temveč samostojno in s polno odgovornostjo odloča na podlagi dejanskih materialnih možnosti in z namenom, da se te možnosti čim bolj pravilno izkoriščajo. Naloge te vrste so obenem elementarna šola državljanov, da bi mogli na enak način gledati tudi reševanje drugih družbenih vprašanj, o katerih sklepajo višji družbeni organi. Zato velja za nas vsekakor pravilo, da je samoupravna komuna najbolj pomembna šola socialističnega demokratizma.

Nato je tovariš Kardelj govoril o tem, da komuna ne sme biti zaprta organizacija, ki bi slabila ali na kakršnoli način ovirala enotnost družbe kot celote ali samostojnost drugih družbenih samoupravnih organov. Družbena skupnost ima dovolj instrumentov, da lahko prepreči možnost takih pojavov. To je predvsem enotni gospodarski plan, ki usmerja razvoj družbenega gospodarstva kot celote, pušča pa svobodno iniciativo komunam, samoupravnim organizacijam in posameznim delovnim ljudem, da bi v okviru svojih možnosti zares mogli doseči maksimalne rezultate. Pravilna kombinacija ekonomskih ukrepov in splošnih administrativnih instrumentov bo omogočila zadovoljivo vsklajevanje splošnih interesov skupnosti s potrebo razvijanja vsestranske iniciative samoupravnih organizacij in komun, kar bo napravilo nepotrebno kako resnejše vmešavanje državnih upravnih organov v njihovo delo in poslovanje, razen da bodo bdeli nad zakonitostjo tega dela. V svoji splošni družbeni aktivnosti so vezane komune in vse druge samoupravne organizacije na ustavo in zakone, ki zagotavljajo enotnost družbenega sistema.

kakor tudi enotnost pravic in obveznosti državljanov in samoupravnih organizacij.

Njihove pravice in obveznosti do komun so določene z zakoni, tako da jih komuna ne more spreminjati v njihovo škodo. Takšen pravni mehanizem kakor tudi razna samoupravna združenja po vertikalni liniji bodo zagotovila ne samo, da se komuna ne bo mogla pretvoriti v nekakšno samovoljno lokalno oblast, temveč bo tudi preprečil, da bi se mogla v komuni trajneje zasidirati nekakšna ozkosrčna in konservativna pojmovanja, ki bi vlekle družbo nazaj.

Nato je tovariš Kardelj orisal položaj in vlogo gospodarskih podjetij in njihovih samoupravnih organov v komuni. »Zelo pogrešno je pojmovanje, da smo z decentralizacijo »izročili« podjetja okrajem ali občinam. Družba ni teh organov »izročila« nobenim posebnim organom izven teh podjetij, temveč je upravljanje poverila delovnim kolektivom samim s tem, da je v okviru družbenega plana in predpisov obenem fiksirala tudi pravice in obveznosti teh samoupravnih organov proizvajalcev do družbe. V odvisnosti od značaja določenih svojih obveznosti ali pravic imajo podjetja oziroma njihova združenja tudi svoje odnose do raznih državnih in družbenih organov od komun do federacije. Glede na to danes nimamo več niti zveznih, niti republiških, niti lokalnih podjetij, imamo pa samoupravna družbena podjetja, ki so vsa obenem tudi zvezna, tudi republiška in lokalna, obenem pa nobena — namreč so družbena. — Seveda je povezanost podjetij s komuno izredno važen činitelj v razvijanju proizvodnih sil in socialističnih odnosov. Prava povezanost omogoča vsklajevanje individualnega in kolektivnega interesa na njegovi elementarni stopnji, kar je pogoj, da se samostojnost podjetja ne bi pretvorila v samovoljno delovnega kolektiva ali celo v protisocialistični činitelj. Toda tudi poleg takega družbenega pomena povezanosti podjetja in komun v načelu ostaja vendarle dejstvo, da more imeti komuna do podjetja samo one pravice, ki jih ji družba daje po ustavi in zakonih.

Isto velja tudi za razne negospodarske samoupravne organizacije in delavnosti, na primer za prosveto, zdravstvo in druge. Z razvojem širokih organizacij samoupravljanja na tem področju, ki zagotavljajo vodilno vlogo socialističnih sil, bodo obenem debirokratizirane te dejavnosti.

Tovariš Kardelj je v nadaljevanju svojega ekspozija opozoril še na eno važno dejstvo. Dejal je, »da je potrebno, da bo komuna v vsej svoji aktivnosti javna in odprta organizacija, odgovorna tako zborom volilcev kakor tudi družbi kot celoti, vedno podrejena tako javni kritiki državljanov in njihovih organizacij kakor tudi inšpekciji višjih državnih organov za zagotovitev zakonitosti. Da bi zagotovili, da se komuna v nobeni smeri ne bi mogla pretvoriti v nekakšno zaprto organizacijo ozkosrčnega lokalizma ali pa, da bi celo postala kakršnoli lokalnih skupin ljudi, morajo biti vsi odnosi do državljanov, samoupravnih organizacij in višjih družbenih organov določeni s statutom, v katerem more vsak državljan najti tudi svoje pravice in obveznosti in vse svoje možnosti vplivanja na upravljanje komun in po njej družbe sploh.«

Nadalje je tovariš Kardelj govoril še o administrativnih kadrih v komunah in okrajih, o tem, kako nova komunalna ureditev omogoča boljše in bolj množično sodelovanje državljanov v upravljanju, govoril je o družbenih skladih in materialnih možnostih komun, obravnaval je problem kadrov in njihovega zgrajevanja. Naglasil je, da je potrebno, da zlasti začasni organi novih okrajev in občin začno takoj delati, da bodo ob definitivnem prehodu na novi sistem že pripravljeni vsi kadri na izvrševanje novih nalog. H koncu je priporočil ljudskim poslancem, naj glasujejo za sprejem novega zakona o novi ureditvi občin in okrajev.

S SEJE INICIATIVNEGA ODBORA OSK KOPER

Do konca julija že novi ljudski odbori

Minuli petek je pod vodstvom predsednika Albina Dujca zasedal v Kopru Inicijativni odbor okrajne skupnosti komun. Na seji so obravnavali še nekatera vprašanja oziroma pritožbe glede na teritorialno razdelitev med posameznimi komunami na področju koprške okrajne skupnosti, o volitvah začasnih ljudskih odborov komun in za odbor okrajne skupnosti, o sistematizaciji delovnih mest pri novih občinskih in okrajnem odboru, določili so osebje novega biroja za planiranje pri Inicijativnem odboru skupnosti komun in pogovorili so se še o statutih novih občin oziroma komun ter okrajne skupnosti.

Glede na trenutne želje in zahteve ljudstva na terenu so potrdili svoj predlog za teritorialno razdelitev med komunama Pivka in Ilirska Bistrica, po kateri vas Bač in sedanje občine Knežak pride v Komunno Pivka, vsa ostala občina pa v ilirsko-bistriško komunno, čeprav bo verjetno zaradi tega potrebna v prihodnosti korektura, ker je taka razdelitev nenormalna.

Odbili so tudi pritožbo sedanje občine Cerknica oziroma bodoče cerkniške komune, ki zahteva popravek razdelitve, kot je bila že poprej sporazumno določena. Zdaj bi hoteli imeti novo na podlagi starega avstrijskega katastra. Njihova zahteva pa je popolnoma neosnovana oziroma zasnovana na egoističnem gledanju, ker odreže zato, da sama pridobi nekaj gozdov, vas Planino popolnoma od komunne Postojna, kamor pripada. Zemljevid je točno pokazal, kako neopravičena in sebična je ta zahteva Cerkničanov, zato so jo odborniki odločno zavrnili kot neosnovano.

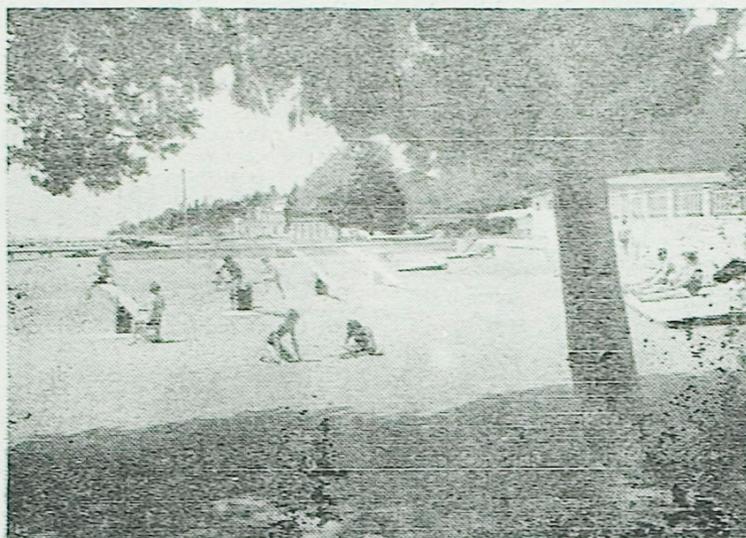
Volitve v nove odbore občin oziroma komun morajo biti izvedene do 31. julija, odborniki okrajne skupnosti komun pa morajo biti izvoljeni že do 15. julija letos. Nove odbornike ljudskih odborov komun bodo izvolili dosedajni občinski odborniki izmed sebe. To se pravi, da bodo v okviru predvidevanega števila ljudskih odborov za nove občinske odbore dosedajni občinski odbori izvolili najboljše ljudi v novi odbor. Prav tako bodo sedanji ljudski odborniki vseh treh okrajev — Koprca, Postojne in Sežane — iz svoje srede izvolili določeno število poslancev v novi okrajni odbor.

Sporazumeli so se, da bo novi ljudski odbor okrajne skupnosti komun v Kopru imel 120 poslancev. Od tega bo okrajni zbor štel 65, zbor proizvajalcev pa 55 članov. V okrajni zbor jih bodo izvolili po teritorialnem načelu, v zbor proizvajalcev pa po gospodarskem doprinosu družbi. Za to je bila potrebna podrobnejša razčlemba situacije v gospodarstvu.

Na podlagi števila prebivalstva bo koprski okraj imel v novem okrajnem ljudskem odboru 26 odbornikov, Postojna 21 in Sežana 18. V novem okrajnem zboru proizvajal-

cev bo imel 21 odbornikov dosedajni koprski okraj — od teh 15 po industrijski veji, 6 pa iz kmetijstva. Del sedanjega postojnskega okraja, ki bo prišel v koprsko skupnost komun, bo imel 20 odbornikov-proizvajalcev, — 15 iz industrije in 5 iz kmetijstva, sežanski okraj pa 14 odbornikov, — 10 iz industrije in 4 iz kmetijstva. Tako so razdeljeni mandati za novi ljudski odbor okrajne skupnosti komun. Za novi

štvo za gospodarstvo, kjer jih bo 41, na tajništvo za prosveto in kulturo (15), na tajništvo za zdravstvo in socialno politiko (13), na tajništvo za delovna razmerja (15), na zavod za planiranje (14), na urad za statistiko (10), na senat za prekrške (4) itd. Plačan tajnik bo razen glavnega tajnika samo še na čelu tajništva za gospodarstvo, sicer pa bodo urade vodili načelniki. Za vršilca dolžnosti šefa novega

Veseli kopalci v Portorožu

zbor proizvajalcev je bilo število odbornikov izračunano na podlagi bruto produkta posameznih vej gospodarstva na posameznih področjih. Tako doprinese koprski okraj na industrijskem področju družbi 1.625.966.000 din, postojnski prav tako v industriji 2.690.084.000 din, sežanski pa 944.170.000 din. V kmetijstvu daje Koper 881.500.000 din, Postojna 802.900.000 din in Sežana 425.562.000 din. Na industrijo torej odpade 72%, na kmetijstvo pa 28% doprinos, torej so bili tako razdeljeni tudi mandati: industrija bo imela v novem zboru proizvajalcev koprške skupnosti komun 40 zastopnikov, kmetijstvo pa 15.

Določili so tudi število odbornikov v posameznih novih občinah oziroma komunah. Tako bodo imeli novi ljudski odbori: Divača 20 odbornikov, Herpelje 25, Ilirska Bistrica 33, Izola 35, Koper 40, Piran 30, Pivka 25, Postojna 30 in Sežana 27 odbornikov. Tudi ti odbori so bili določeni na podlagi števila prebivalstva v posamezni novi občini, le v Izoli je število ostalo nespremenjeno, ker se področje občine ne bo spremenilo, razen tega pa se je precej dosedanjih odbornikov že odselilo iz občine in bo morda celo potrebno izvesti nadomestne volitve.

Z nadomestnimi volitvami bodo lahko tudi drugod v nove občinske ljudske odbore izvolili tudi nekaj drugih članov, ki doslej niso bili odborniki ljudskih odborov občin ali okrajev. Prav tako so lahko voljeni tudi dosedajni okrajni odborniki, republiški in zvezni poslanci v nove ljudske odbore.

Občine in okraji so doslej imeli 525 uslužbencev, po novem predlogu pa jih bo le še 500. Od tega so imeli okraji 278 zaposlenih ljudi, občine pa 247. Novi okrajni ljudski odbor koprške skupnosti komun pa bo imel 167 uslužbencev, komunne skupaj pa 333. Novi okrajni ljudski odbor bo razdeljen na tajništvo, kjer bodo trije uslužbenci, na tajništvo za splošne zadeve in proračun, kjer bo delalo 18, na tajni-

Zvezni izvršni svet je te dni sprejel več uredb in sklepov, ki urejajo nekatera vprašanja v gospodarstvu, zunanji trgovini, v prosveti in socialni zaščiti. Med drugim je bila sprejeta uredba o ustanovitvi sklada za pospeševanje kmetijstva, uredba o ustanovitvi banke za zunanjo trgovino zvezne prometne zbornice, za tem spremembe in dopolnila k uredbi o trgovinskih podjetjih, ki omogočajo udeležbo potrošnikov pri dobičku nekaterih trgovinskih podjetij, dajejo možnost ljudskim odborom, da ustanovijo pri trgovinskih podjetjih svete potrošnikov in dovoljujejo ustanovitev konsumnih zadrug.

začasnega urada za planiranje, ki mora že takoj pričeti s svojim delom, so določili tovariša Magajno iz Sežane, v pomoč pa so dodelili v urad za takoj še tovariša Droleta iz Postojne ter Kerševana Milana in tovarišico Milerjevo iz Koprca. Urad za planiranje bo moral že v kratkem času pripraviti in zbrati vse podatke za družbeni plan nove okrajne skupnosti komun v prihodnjem letu.

Obnova gozdov na slovenskem Krasu

Pred kratkim je izšel kot posebna izdaja Gozdarskega vestnika zbornik, ki ga bodo z zanimanjem prebrali ne samo naši gozdarji, ampak tudi vsi tisti, ki se bavijo z gospodarskimi vprašanji ter politični delavci. V zborniku je vrsta člankov, ki obravnavajo iz raznih strani vprašanje pogodovanja slovenskega Krasa. Zbrani material je rezultat posvetovanja, ki so ga imeli pred enim letom kraški gozdarji v Sežani in njihove poučne ekskurzije po Krasu in Istri. Iz brošure smo zbrali samo nekaj najzanimivejših podatkov.

Pogodovanje Krasa sega že sto let nazaj, v dobo, ko so bili storjeni prvi poskusi v okolici Trsta. Z ustanovitvijo Kranjsko-primorskega gozdarskega društva, ki je imelo svojo ustanovno skupščino v Postojni (tedaj je bila postojnska kolica še goli kras) leta 1875, se je pogodovanje raztegnilo na vse področje slovenskega Krasa. To je bila zlata doba obnove gozdov. Pogozdili so okrog 8.400 ha kraških goličav. Prva svetovna vojna in sledeča italijanska okupacija so to delo prekinile. Za časa italijanske uprave je bilo pogodeno le okrog 40 ha, večja dela pa so bila izvršena okoli Sočerge v Istri.

Po osvoboditvi se je začela nova zlata doba. Od 1947. do 1953. leta je bilo zasajenih 4.784 ha z novimi nasadi, 2.257 ha pa jih je bilo spopolnjenih. Pri tem so porabili skoraj 12 milijonov sadik iglavcev in 5 milijonov sadik listavcev ter 57 tisoč kg semen. Največ je bilo zasejanega črnega bora, zatem rdečega bora, jelke, smreke, jesena, javorja, hrasta, oreha, kostanja itd. Kraško pogodovanje je danes na višini, ki ustreza napredku znanosti, saj se gozdarji ne zadovoljujejo več niti s 60—80% uspeha, dočim so se morali njihovi predniki zadovoljiti s 30%.

V zborniku najdemo izrpen topografski, ekološki in vegetacijski opis naše Krasa, področja, ki je po svoji zemljepisni in klimatski kontrastov. Razteza se od Soče do Istre, od Tržaškega zaliva do 900—

S toplejšimi poletnimi dnevi so se pojavili tudi številni turisti in drugi potniki, tako da so vsi avtobusi prenapolnjeni. Na avtobusni postaji v Kopru je skozi ves dan velika gneča in človek lahko sliši od prerica-jočih se ljudi marsikatero pikro opazko na račun organizatorjev, ki so postajo urejevali. Kot prizadeti potnik bi rad pokazal še na nekaj pomanjkljivosti, ki vsekakor zavirajo hiter odpravek potnikov. Nimam namena, iskati dlake v jajcu in nekaj kritizirati zaradi same kritike, marveč bi rad pripomogel k izboljšanju položaja.

Predsem mislim, da bi k hitrejšemu poslovanju veliko pripomogel cenik vozni za posamezne relacije, kot ga imajo izobešenega vse železniške postaje. Tako bi lahko potniki že vnaprej pripravili potrebni denar in bi tako hitreje opravili pri blagajniškem okencu.

Pohvale vredna je namestitev zvočnika, ki napoveduje odhode avtobusov, pa tudi ura je bila potrebna, čeprav za zdaj še ne kaže točnega časa. Prav je tudi, da je na postaji trafikar, v kateri potniki dobe razen cigaret še razne spominke, razglednice in podobno. Je pa postajni prostor veliko premajhen še za čakalnice in pred prodajnimi okenci za vozne listke tako velika gneča in večno zabavljanje. Zaradi tega pa je zdaj še bolj skrita tabla z voznim redom, ki je že itak obešena tako visoko in v mraku, da se le s težavo ločijo barve, s katerimi so označene vsakodnevne in sobotne vožnje. Vsekakor bi bilo potrebno označiti sobotne s kakšno drugo barvo, na primer rumeno ali svetlo modro, ki bi se dovolj razlikovala od črne, da ne bi bilo treba s počečalnim steklom ugotavljati, katera pravzaprav je.

Stari Slačnikov napis je tudi pri-

nesel precej zmešnjave, ko so ga postavili vrh postajnega poslopja. Mnogi ne vedo, da zdaj ta napis predstavlja potovalni urad, ki ima svoj sedež v Portorožu in se imenuje »Adria« (čeprav bi tudi prav lahko bil lepo po domače Jadrani).

Prav bi bilo, če bi bili avtobusi tudi res postavljeni na mesta, kjer je zanje določena oznaka po relacijah, razen tega pa naj bi vozila imela točne relacije napisane tudi zadaj ali na strani. Morda bi bilo pametno, če bi bile proge oštevilčene. Tako bi odpadle vse zamenjave avtobusov in nepotrebna jeza in zadihano spravevanje za pravim vozilom, ki prav zaradi tega potniku večkrat pred nosom odpelje s postaje.

Se eno željo imam. Ta zadeva vsa atopodjetja, ki vzdržujejo zvezo s Koprcom. Gre namreč za avtobusno postajališče pri železniški postaji v Kozini, ki ga še ni. Avtobusna postaja v Kozini je od železniške precej oddaljena. Potnik, ki bi zaradi težke priljage rad vstopil ali izstopil pri železniški postaji, tega ne more storiti, ker avtobusi tam nočejo ustaviti. Morda bi se dalo kako urediti, da bi bilo tam postajališče po potrebi na izrecno zahtevo potnikov, med katere štejem tudi sebe.

J. F.

*

Bralci in prijatelji

»SLOVENSKEGA JADRANA!«

Pozivamo vse bralce in prijatelje našega lista, zlasti pa stalne dopisnike, da se s svojimi prispevki oglašajo v naši javni tribuni »Pisma uredništvu«. S takim javnim obravnavanjem najrazličnejših vprašanj iz našega družbenega dogajanja odpravljamo nepravilnosti in pomagamo tam, kjer je to potrebno. Seveda pa se je treba pri tem izogibati nepreverjenih zaved. Nepodpisani prispevki načelno romajo v koš, ker jim pač iz razumljivih vzrokov ne moremo in ne smemo verjeti.

Uredništvo

Za cenejše gradnje

(Nadaljevanje s 1. strani)

Uprava za melioracije ni vnesla v svoj investicijski sklad niti dinarja, kljub očitnim potrebam, ki jih ima po razni mehanizaciji. Pri podjetju »Gradbenik« so vendar kljub visokemu izplačilu plač iz dobička rezervirali za investicijski sklad tri milijone dinarjev. To je potrebno poudariti zato, ker nekatera podjetja mislijo, da je izključno stimuliranje v plačah zaposlenega osebja, medtem pa popolnoma pozabljajo na investicijski sklad, ki je edina realna osnova za napredek in izpopolnjevanje podjetja.

To je v kratek pregled stanja v štirih podjetjih gradbene stroke, ki nam že kaže enega od osnovnih vzrokov, zakaj so gradnje tako drage. Kaže nam tendenco teh gospodarskih organizacij, ki je v nasprotju z našimi splošnimi socialističnimi principi, v nasprotju z vlogo, ki naj jo podjetja imajo v naši družbi. Vsekakor ni prav, če podjetja kopičijo dobiček na račun skupnosti, da zagotovijo trenuten boljši položaj svojega kolektiva, ker se bo to prej ali slej maščevalo preko prikrajsane skupnosti samemu podjetju.

1000 m visokega spleta, ki se vleče od Trnovske planote do Snežnika. Na tem področju najdemo, skoraj bi rekli na vsakem koraku velike razlike v nadmorski višini, izpostavljenosti, ki spreminjajo podnebje glede obsevanja, padavin in vetrov. Na morski obali je srednja letna temperatura 14,2 stopinj Celzija, Postojna, ki je komaj 35 km oddaljena od morja, pa ima samo še 8,3 C letne temperature.

Na Krasu vladata suha in vroča poletna doba, ko usahne na golih planjavah domala vsa zeliščna vegetacija, ter surova vetrovna zima, ko pod vplivom ledene burje zmrznejo tla, ki jih po večini ne štiti snežna odeja. Padavine so zadostne, toda neenakomerno razdeljene, ker pada večji del dežja pod konec zime in spomladi, poleti pa vlada suša.

Na tem razgibanem svetu so nemirni tudi vetrovi. Ozračje je pretežno pod vplivom dveh nasprotujočih si vetrov: jug je kot nosilec dežja dobrotnik vegetacije, naj pride pozimi, ker ogreje ozračje, ali poleti, ko prinaša mokroto izsušeni zemlji. Njegov nasprotnik je hladna burja, ki silovito pritisne iz severovozda.

Kraška tla so sestavljena pretežno iz apnenčaste podlage, ki propušta vodo. Ta se zato ne more zadrževati na površini, da bi jo pile korenine, marveč se zliva v notranjost, kjer ustvarja budežni svet kraških jam s podzemljskimi rekami in jezeri. Vsi ti pogoji neugodno vplivajo na rast in so v preteklosti olajšali proces spreminjanja nekot z gozdovi pokritega Krasa v skopi in ogoljeni svet.

Ta proces je sprožil človek, pa naj je to bil Benečan, ki je na obali sekal gozdove, ali pa domačin, ki je v gospodarski stiski začel sekati in požigati gozdove, da bi si pridobil njive. Človek je tudi začel uničevati rastlinstvo z nekontrolirano pašo. Tam, kjer ni bilo več gozda, so naravne sile proces zekraševanja pospešile. Pripeka je vedno bolj izsuševala tla, voda se je izgubljala v notranjost, burja je

uničila mlado rast, ki je skušala poganjati s tal. Zemlje je bilo vedno manj, gospodarstvo vedno bolj siromašno. Zato so postajale tudi življenjske razmere vedno težje. — »Ni treba stoletij, da se spremeni gozdnati kraški svet v kraško puščavo, zadošča nekaj desetletij, če so negativne sile stalno na delu in če ne dajejo prirodni vegetaciji miru, da bi si opomogla in izboljšala slabo stanje.« — tako pravi zbornik.

Zato je treba obnoviti gozd, ki ni samo važen gospodarski činitelj, ker nam daje les, temveč je tudi najboljši zaščitnik zemljišča, edini tvorec tal, regulator podnebja, zbiralec in ohranjevalec talne in zračne vode, varuh rodovitnosti obdelovalne zemlje.

Naslednji podatki nam povedo, kako reven je danes gozd na Krasu:

Gozdovitost Slovenije je 42%, kraškega področja pa komaj 20%. Lesna zaloga kraških gozdov znaša okrog 2,5 milijonov m³ lesa, normalno pa bi jih moralo biti vsaj 8 milijonov. Od letnega prirastka lesa v kraških gozdovih, ki znaša 100 tisoč m³, smemo posekati, če hočemo izboljšati stanje gozdov, komaj 25%. Letna potreba po gradbenem lesu in kurivu pa znaša 230 tisoč m³. Ti podatki nam povedo, kako velik je gospodarski pomen pogodovanja na Krasu.

V zborniku beremo: — »Iz sedanjosti, ki nam nalaga težko breme odgovornosti za obnovo zapuščenega krasa, zremo v bodočnost, ko bo kras doživel lepše življenje. Sonce in senca sta se menjavala na našem krasu skozi celo stoletje gozdarskega udejstvovanja. V bodočnosti želimo našemu krasu kar največ sonca, gospodarske in kulturne obnove. Njegova izrpana in v sončni pripeki izsušena zemlja pa naj se spodije v blagodejni senči zelenega gozda in obnovi svojo rodovitost, da bo hranila bodoče kraške rodove laže in obilneje kakor doslej.«

Podrobnejšo vsebino zbornika bomo še obravnavali.

BRANKO IVANUŠ

V nedeljo 19. junija se je v Parizu smrtno ponesrečil jugoslovanski pilot-amater Branko Ivanuš. Sodeloval in zmagal je na mednarodnem rallyju, ki so ga priredili ob 50-letnici letalstva. Preizkušal je francosko letalo SIPA-1. Vzletel je normalno, čez dve ali tri minute, ko je bilo letalo le kakih 100 metrov visoko, je pa iz neznanih vzrokov tresčilo na tla. Branko je izdihnil na mestu.

Branko Ivanuš se je rodil leta 1919 pri Brežicah. Po končani gimnaziji se je vpisal na gradbeno fakulteto ljubljanske univerze. Zaradi gromotnih težav je študij prekinil in dobil zaposlitev pri železnici. Takoj po okupaciji se je vključil v narodnoosvobodilno gibanje. Mnoge sabotažne akcije na železnici v tem času so bile plod njegovih organizatorskih sposobnosti. Od novembra 1941 dalje je delal v Centralni tehniški CK KPS. V decembru so ga Italijani aretirali in obsodili na 12

let zapora. Leta 1944, kmalu potem ko je bil po posredovanju Rdečega križa Slovenije izpuščen, je odšel v partizane. Bil je med vodilnimi organizatorji službe državne varnosti.

Razen odgovornega dela v državnem sekretariatu za notranje zadeve LRS, se je z vso vneto udeleževal v letalski in strelski organizaciji. Zavzemal se je za gradnjo civilnih letališč v Sloveniji, vzgojil mnogo letalcev in s svojimi nasveti in izkušnjami pomagal tovarni letal v Ljubljani.

Bil je rezervni podpolkovnik JLA, nosilec »Spomenice 1941«, podpredsednik Svetovne letalske zveze in predsednik Letalske zveze Slovenije.

Tragična nesreča je iztrgala Branka Ivanuša iz naše srede. Toda njegov lik požrtvovalnosti, bora za socializem, talentiranega pilota in vztrajnega organizatorja na tem področju kakor tudi nesebičnega tovariša bo ostal vsem v trajnem spominu.

V Portorožu so odprli razstavo primorskih vin

Preteklo soboto so odprli v ljudskem domu v Portorožu IV. razstavo primorskih vin. Ljudski poslanec tov. Albin Dujc, ki je odprl razstavo, je v svojem govoru med drugim poudaril važnost takih prireditelj, ki kažejo napredek Primorske, kjer je 22 odstotkov vseh vinogradniških površin v Sloveniji. Nadalje je tovariš Albin Dujc naglasil, da bo ta razstava še bolj približala proizvajalca in potrošnika in s tem dala pobudo vinogradnikom za povečanje in izboljšanje pridelka vin.

Razen podjetij in vinarskih ter kmečko delovnih zadrug so na razstavi zastopani tudi zasebni pridelovalci vin. Koprski okraj, katerega zastopa v glavnem podjetje »Vino« Koper s svojim lepo urejenim razstavnim prostorom, razstavlja znani refošk, muškati, malvazijo in kabernet. S svojimi kvalitativnimi vini je seveda zastopan še sežanski in goriški okraj, z vinorodnimi Brdi in Vipavsko dolino. Vseh razstavnih vzorcev je 174. Za najboljša vina so bila razdeljena priznanja, med drugimi 17 zlatih, 41 srebrnih in 54 bronastih diplom. Razstava je zelo okusno urejena, tako da v resnici prikazuje vinogradništvo kot najdonosnejšo gospodarsko panogo na Primorskem.

GLAS IZ KOMNA

Majhen obračun

Od leta 1949 je v Komnu nižja gimnazija, živi torej borih šest let — doba, ki ne predstavlja sicer nikakega pomembnega jubileja. Vendar pa bo prav, da zve naša javnost kaj več o tem učnem in vzgojnem zavodu. Šolsko področje zajema 30 vasi in naselij spodnjega Krasa. Ker so vasi redko nasejane, je umevno, da morajo nekateri dijaki premeriti precej dolgo pot v šolo in domov. So dijaki, ki prevažajo dnevno v obe smeri po 24 km! Seveda s kolesi. Najoddaljenjšim je v pravkar minulem šolskem letu omogočil OLO Sežana vožnjo v šolo z avtobusom, tako da je k mesečni prevoznini prispeval določeno vsoto. Kljub oddaljenosti, mrazu in večkrat res slabemu vremenu je do sedaj povprečen šolski obisk 98,2%, kar je povsem zadovoljivo. Značilno je, da so v dneih, ko razsaja huda burja in v mrazu pristotni vsi dijaki iz oddaljenih vasi, medtem ko se blizu stanujoči tiščejo v zapečku... Šolskemu obisku odgovarja — zlasti letos — tudi učni uspeh. Medtem ko je bil v prejšnjih šolskih letih učni uspeh med 45 in 55%, se je letos dvignil odstotek na 70, kar je vsekakor razveseljiv znak.

Od začetka gimnazije do vključno šolskega leta 1954/55, se je vpisalo 518 dijakov (moških in žensk). Za prihodnje leto bo ostalo 185 dijakov brez 1. razreda, za katerega še ni izvršen vpis. 4. razred je bil do sedaj zaključen v treh šolskih letih. Z »malo maturo« je doslej zapustilo zavod 87 dijakov, ki so ubrali v življenje sledeče poti: 15 v obrt, 10 v

srednje strokovne šole, 4 na učiteljske, 9 v višje gimnazije, 5 v trgovino, 16 ostane na kmetiji, 1 v mornarico, 15 v pisarniške in poštne službe, 4 šivilje. To je res zelo skromna statistika, vendar pa pokaže, da se naša mladina po končani nižji srednji šoli pravilno usmerja v življenje. Prav bi bilo, če bi se več naših gimnazijcev odločilo za študij v višji gimnaziji in v učiteljsku. Ves Kras močno pogrša domačine — učitelje in uradnike z višjo izobrazbo. Vemo, da pri teh odločitvah igra važno vlogo materialna plat, upamo pa, da bo tudi to vprašanje rešeno v bližnji bodočnosti. Tudi bi bilo želeli, da bi merodajni krogi posvetili več pozornosti poslopju nižje gimnazije v Komnu. Poslopje je sicer lepe in prikupne zunanje oblike, notranjost pa je za toliko število dijakov mnogo, mnogo pretena. Same tri učilnice so polno zasedene od jutra do večera, v zimskem času morajo dijaki od doma v temi in se vračajo zvečer v temi domov. Za izvenšolsko delo s pionirji in raznimi krožki in skupinami ni prostora, ne časa; za vse tako delo je pravi lov v opoldanskem odmoru, kar nikakor ne more zadostovati. Posebno pogršamo fizikalno sobo, risalnico in telodavnico. Pohvalno moramo omeniti občinski ljudski odbor v Komnu, ki ima za razvoj tukajšnje nižje gimnazije pravilno razumevanje in ji daje voljno potrebna sredstva, čeprav je večkrat sam v gromotnih težavah.

Ob zaključku šolskega leta 1954-55, je priredila gimnazija v Komnu razstavo ročnih del, risb, učil, samoučil, zvezkov in knjig. Za razstavo je bilo med starši dijakov in prijatelji učence se mladine veliko zanimanje, v enem samem dnevu je bilo nad 800 obiskovalcev, ki so si obenem ogledali razstavo osnovne šole. Vsi obiskovalci so bili z razstavo prav zadovoljni. Istega dne — 5. junija — je bila v dvorani zadružnega učiteljskega in Komnu zaključna gimnazijska akademija. V prostorni, do kraja zasedeni dvorani je nastopila gimnazijski pevski zbor, ki je bil za to priložnost odlično pripravljen. Baletna skupina je nastopila v dveh točkah, igralska skupina pa je postavila na deske prav dovršeno pravljeno igro »Sneguljčica«. Za prav dobro uspele akademije imata — poleg ravnatelja gimnazije tov. Mirka Dujca — največje zaslužno tov. prof. Cebulec, Ukmar Marja, ki je vložila mnogo truda v vaje baletne in igralske skupine ter tov. prof. Fakin Stojan, ki je neumorno vabil mlade pevce. Popolno zadovoljstvo postopalec in nenehna pohvala nastopajočim sta bila prirediteljem v bogato in dovoljno nagrado.

V šoli so redno roditeljski sestanki, ki so vsakokrat dobro obiskani. Na koncu naj omenimo še, da obstoja na tej šolski šolski odbor, ki je posebno na zadnji seji 29. maja pokazal živo zanimanje za vzgojna in materialna vprašanja šole, zanimal pa se je tudi glede stanovanj in prehrane učnega osebja. —oc—

Livek na Kobariškem

Livek je poznana letoviška vas posebno našim smučarjem, ki se tako radi smučajo na valovitih terenih kot jih ima ta kraj. Če bi v tem kraju imeli še ostalega toliko, kot imajo pozimi snega, bi bilo življenje kar znosno. Prebivalci te vasi si znajo pomagati. V okolici in po pobočjih so lepi planinski pašniki, zaraščeni z grmovjem, ki ovira pašo in rast trave. Da bi to nadležno grmovje iztrebili, je tamkajšnja kmetijska druga prišla na posebno dobro idejo. Z rudnikom živega srebra v Idriji je sklenila pogodbo za dobavo večje količine lesnega oglja. Ljudje so se z vso verno lotili sekanja nadležnega grmovja. Pri čiščenju je zaposlenih 20 ljudi in 5 strokovnih ogjarjev. Iz nasekanega grmovja bodo pridobili 1000 metrskih stotov oglja. Za oglje bodo prejeli okrog 2 milijona 300 tisoč dinarjev.

Prav te dni je kmetijska zadruga na Livku pripravila prvo pošiljko oglja, ki ga bo poslala Idrijskemu rudniku.

To je vsestransko koristna iniciativa kmetijske zadruge. Člani bodo imeli od tega velike koristi, saj bodo očistili zaraščene pašnike, zaposlili odvisno delovno silo v času, ko

Cesto bi morali dograditi

V času 25-letne okupacije so se Italijani le redko spomnili na Robedišče, kraj, ki leži sedaj tik ob jugoslovansko-italijanski meji. Nanj so se spomnili le takrat, ko je bil čas za pobiranje davkov. V vsej tej dobi je bila edina pridobitev vaščanov vodovod, toda tudi tega so si zgradili z lastnimi sredstvi.

Po osvoboditvi so se tudi za Robedišče začeli srečnejši časi. Prvo, kar je naša ljudska oblast dala temu kraju, je bilo novo šolsko poslopje, temu pa je sledila še elektrifikacija vasi. To sta prav gotovo pomembni pridobitvi, pogršajo pa Robediščani kljub temu še marsikaj. Kraj še vedno nima nobene povezave s svetom. Pred časom smo sicer zgradili cesto do Nadiže, naprej pa ne več. Za njeno dokončno dograditev bi potrebovali še precej milijonov, teh pa okraj še vedno ne zmora, občina pa še manj. Bodoča komuna bo vsekakor morala poskrbeti zanjo.

Cvetroč pri Braniku

V nedeljo 3. julija bodo v tej vavski vasi odkrili spominsko ploščo narodnemu heroju Angelu Besednjaku na njegovi rojstni hiši. Na to proslavo bo prišel iz Maribora pevski zbor prosvetnega društva »Angel Besednjak« s 70 člani. Spominsko ploščo bo poklonilo prosvetno društvo iz Maribora, ki nosi ime narodnega heroja Besednjaka. Pri proslavi bodo sodelovala domača in društva iz okoliških vasi.

Angel Besednjak je bil sin kmečkih staršev. Svoja otroška leta je preživel v času najhujšega fašističnega terorja. Leta 1928 je pobegnil v Jugoslavijo kjer se je v Mariboru učil ključavničarstva. Od leta 1934 je bil v službi v delavnici državnih železnic v Mariboru, kjer je bil zaradi svoje nesebičnosti in poštenosti zelo priljubljen. Leta 1941 se je vključil v osvobodilno gibanje. Takoj po prihodu Nemcev v Maribor je odšel v ilegalo. Kmalu potem ga najdemo med prvimi partizani na Pohorju. Njegovo ilegalno ime je bilo Don. Konec maja 1941 se je kot delegat udeležil ustanovnega sestanka Pokrajinskega odbora OF za Štajersko skupno s Slavkom Šlandrom, Leom Novakom in Milošem Zidanškom v Kajzici pri Rimskih Toplicah. V prvi partizanski enoti na Pohorju je Besednjak sodeloval pri vseh akcijah, kasneje pa v prvem štajerskem bataljonu. Udeležil se je pohoda proti Brežicam, kjer je prevega novembra 1941 padel v bližini Lesičnega.

Bs—

VSEM PRIJATELJEM ŠPORTNEGA LETALSTVA
SPOROČAMO ŽALOSTNO VEST,
DA JE PRI IZPOLNJEVANJU SVOJIH DOLŽNOSTI
PREMINUL KOT ŽRTEV NESREČE, TOVARIŠ

BRANKO IVANUŠ

PREDSEDNIK LETALSKE ZVEZE SLOVENIJE

Z NJIM SMO IZGUBILI ENEGA OD PIONIRJEV
LETALSTVA SOCIALISTIČNE JUGOSLAVIJE

SLAVA MUI

ODBOR AERO-KLUBA
KOPER

Za razmah zadružništva na Goriškem in Tolminskem

Na nedavnem letnem občnem zboru sta se združili Zadružni zvezi Goriške in Tolminske. Predvidevajo da bo to ena izmed najmočnejših zadružnih organizacij v Sloveniji. Razen 115 splošnih kmetijskih zadrug bo imela ta organizacija še 8 kmečko delovnih zadrug in 15 raznih zadružnih podjetij s skupnim zadružnim premoženjem v vrednosti 1.362.921.000. din.

Iz skupnega poročila, ki sta ga podali obe zvezi na letnem občnem zboru, je razvidno, da se je zadružništvo na Tolminskem in Goriškem v preteklem letu precej razmaknilo. Zlasti so bili doseženi lepi uspehi kmetijskih zadrug na Goriškem v kreditiranju kmetovalcev za pospeševanje kmetijske proizvodnje. V pogledu varčevanju pa je bila ustanovljena hranilnica in posojilnica, v katero so prinesli člani kmetijskih zadrug goriškega okraja v preteklem letu preko 50 milijonov hranilnih vlog.

Z združitvijo obeh zvez Tolminske in Goriške pa se obeta zadružništvu teh področij velik napredek. Analiza dosedanjega dela v pospeševanju kmetijske proizvodnje je pokazala, da bo treba v bodoče posvečati temu vprašanju večjo pozornost. Predvsem bo treba v Brdih urediti neke melioracije in regulacije potokov. Za to predvideva nova Zadružna zveza investicije okrog 25 milijonov dinarjev. Prav tako pa je v ospredju in trenutno obnem zelo pereče vprašanje dograditev 400 vagonске kleti v Dobrovem in Brdih, za kar bodo porabili nad 100 milijonov dinarjev.

Nov vodovod v Logjih

V Logjih se ponašajo v času po osvoboditvi z nekaterimi res pomembnimi pridobitvami. Že nekaj časa veže ta kraj z Breginjem lepa cesta. Pred leti je veljalo širjenje te ceste okrog 7 milijonov dinarjev. Druga pomembna pridobitev za Logje je električna luč, ki ljudem že nekaj let razsvetljuje domove, tretje pa nov vodovod, ki so ga gradili več let, lani pa povsem dokončali.

Dokončna dograditev je terjala lani 344 metrov nove napeljave, s katero je dobila priključke vsa vas s šolo vred. Urediti so morali tudi rezervuar pri zajetju v Ušnjaku in pa betonski obrambni zid ter jašek za odtok odvisne vode. Vsa ta dela so stala 178.000 dinarjev in 534 prostovoljnih delovnih ur. Ljudje pa bi lahko tudi kaj več opravili s prostovoljnimi delom, toda vse kaže, da jim doslej ni bilo preveč za izboljšanje higijskih razmer v vasi, čeprav jih čaka v tem še kar precej dela.

Popravilo šole jih je lani stalo 74.000 dinarjev. S tem denarjem so uredili vodovodno napeljavo v njej, zgradili sodobno stranišče, preplepskali prostore, popravili streho in kupili žično ograjo. —dt—

Taborniki iz Nove Gorice bodo letos prvič taborili

Pred nekaj dnevi so imeli taborniki rodu »Soških mejašev« svoj zadnji redni sestanek pred letnim taborjenjem, ki bo v Kranjski gori od 5. julija do 26. julija.

Na sestanku so se dokončno zmenili glede zadnjih priprav za taborjenje. Dalje so sklenili, da bodo poslali enega člana rodu na mednarodni tabor v Avstrijo in po možnosti več članov na Zlet tabornikov Slovenije, ki bo v Ljubljani koncem junija.

V Kranjsko bo šlo okrog štirideset tabornikov. Taborili bodo v neposredni bližini vasi, v prostoru med Prišenco in Savo. V bližini je krasen bazen, ki jim bo nudil prijetno kopanje, razen tega pa bodo lahko hodili na izlete na bližnje gore. Nekaj minut od tabori »Soških mejašev« bo tabor Zveze borcev iz Nove Gorice za partizanske sirote.

Rod »Soških mejašev« je bil ustanovljen letos meseca januarja in šteje nad štirideset tabornikov in deset članov kluba.

V Kranjski gori bo prvo taborjenje rodu, katerega se veselo posebno nekateri mlajši člani, ki niso še nikdar spali pod šotiri. D. S.

Pred zadnjo letošnjo premiero Gledališča Slovenskega Primorja v Kopru

Uprizoritev Goldonijevega „Lažnika“ na prostem

Carlo Goldoni je gotovo najizrazitejši komediograf italijanskega 18. stoletja. Njegovo gledališko delo nosi pečat reformatorstva, v staro komedijo »dell'arte« je vnesel ljudskost, napredne elemente, neizumetničen kos ljudskega življenja. Italijanski literarni kritik Momigliano pravi o Goldoniju, da je mikavna podoba stoletja, ni pa njegova stroga vest, kar je bil edinstveni Molière. Goldoni je v svojih 212 igrh in veseloigrah postavil na oder pravo benečansko življenje, tisto, ki je daleč od dožve palače, ki se godi na ulici in na kanalu, v kavarni, pred vhom v gledališče ali v sobici kurtizane. Med vrsticami njegovega teksta je benečansko sonce, je vonj po ribah, karneval, ples in predvsem ljubezen.

V »Lažniku« srečujemo stare mase nekdanje »commedie dell'arte«, ustaljene tipe, ki jih je Goldoni očistil izumetničenosti in zlaganosti in jim vdihnil sveže življenje. »Lažnika« so uprizorili prvič v Mantovi leta 1750. Tedaj so bile Benetke še samostojna republika in prva pomorska velesila. Toda čas njihovega konca se je že bližal, smrtni sunek jim je zadal Napoleon leta 1797.

Najbolj znana Goldonijeva dela razen »Lažnika« so: »Cozotske zdrave«, »Stirje grobijani«, »Kremarica Mirandolina«, »Kavarnica«, »Sluga dveh gospodarjev« »Vljudna žena« itd.

Goldonijevega »Lažnika« si je izbralo Gledališče Slovenskega Primorja za svojo zadnjo letošnjo premiero. Uprizorilo ga bo v Kopru na Titovem trgu pred znamenito »loggia«, in sicer v soboto, 2. julija.

Režiral ga bo gost iz Ljubljane ing. arch. Viktor Molka. Tovariša režiserja smo naprosili, da nam pove nekaj besed o svojih vtisih in pripravah, kar bo gotovo zanimalo naše bralce. Rad je ustregel naši prošnji in takole je odgovoril na vprašanja:

To je Vaša prva režija z ansambлом GSP. Izbrali ste Goldonijevega »Lažnika«. kateri vzroki so Vas vodili pri izbiri tega dela in kakšen kriterij ste imeli pri zasedbi?

Ansambel GSP do danes skorajda nisem poznal. Razen nekaterih posameznikov so bili člani tega gledališča zame imena, ki so mi bila znana le po pripovedovanju. Ker režija ni samo rezultat režiserjevega kabinetnega dela, ampak v nemali meri raste iz kontakta med njim in ansambлом, sem zaradi omenjene neznanke želel z novim ansambлом predvsem obnoviti eno svojih prejšnjih režij. Izmed teh je vodstvo GSP izbralo »Lažnika«. In kriterij pri izbiri igralcev: najboljša možna zasedba.

Kako gledate na »Lažnika« in kakšno koncepcijo ste si zamislili pri sceni, ki bo tudi Vaša, in pri režiji? Ali so stari prijemi klasične komedije »dell'arte« ali moderni?

»Lažnika« je po tematski danšnjemu času zelo odmaknjen. Zato me je zanimala predvsem njegova gledališko-zgodovinska plat. Naša predstava bo postavljena v muzealni okvir, ki bo skušal podčrtati igralski artilerizem komedije »dell'arte« in Goldonijevo gledališko reformo. »Lažnika« namreč predstavlja kompromis med staro italijansko komedijo »all'improvviso« in Goldonijevimi težnjami po karakterni komediji.

Ker bo uprizoritev na prostem, bo gotovo naše bralce zanimalo, ali se režijska in scenografska koncepcija precej razlikuje od uprizoritve na odru v dvorani. To bo namreč prav za GSP zelo važno, ker je potujoče gledališče in na terenu ne bo moglo igrati na prostem.

Uprizoritev na prostem se skoraj ne bo razlikovala od one v dvorani. Zgodovinsko okolje koprškega trga z »loggia«, kjer bo posavljen oder, bo le še podprlo muzealnost režijskega in scenografskega koncepta uprizoritve v dvorani. Pred gledalci bo oživela miniaturna Goldonijevega gledališča, ki ji bo monumentalna arhitektura trga bogat in stilno pogojen okvir dobe.

Ko smo že govorili o potujočem gledališču, kakšne so po Vašem mnenju potrebe primorskega potujočega gledališča? Njegov namen, potrebe in perspektiva razvoja?

Zdi se mi, da ima GSP kot potujoče gledališče s sedežem v Kopru velike perspektive in s tem v zvezi tudi veliko odgovornost. Dve okolnosti sta zlasti zavidanja vredni močna baza razvijajočega se Koprja in njegove neposredne okolice in ogromno zaledje hvaležnih gledalcev po vsej Primorski. Takšne in tako številne publike nima danes nobeno drugo gledališče na Slovenskem.

Mislím, da je predvsem važno najti pravi ključ pri izbiri repertoarja. Radij delovanja GSP zajema v svoje območje kar najbolj raznoliko občinstvo. Zato je težko uporabljati povsod isto merilo. Koristno bi bilo opredeliti potrebe občinstva in nuditi vsakemu svoje. Tak način dela pa bi nujno zahtevalo ojačitev umetniške zmogljivosti kolektiva GSP in hkrati seveda tudi pomnožitev njegove materialne moči. Z ozirom na potrebno gibljivost in prilagodljivost potujočega gledališča bi po mojem mnenju GSP v okviru izbranega repertoarja težiti za specifičnim uprizoritvenim stilom, ki bi ome-

Idrija se pripravlja na „Turistični teden“

Z ustanovitvijo Turističnega društva se je začela tudi Idrija vključevati med turistične kraje naše Primorske. Letos bodo priredili turistični teden od 3. do 10. julija, ki bo obsegal zelo pester spored raznih prireditvev. V nedeljo 3. julija bodo svečano obhajali Dan rudarjev, ko se bodo v Idriji zbrali zastopniki vseh slovenskih rudnikov. Osnovo tednu bo dala velika gozdarska razstava s posebnim poudarkom na zgodovinski razvoj. To razstavo pripravljajo že dve leti, ker želijo z njo dokazati, da ima naše rudarsko mesto prvenstvo tudi v gozdarstvu, ki se je v Idriji začelo sistematično razvijati istočasno z rudnikom. Vso potrebno dokumentacijo so zbrali iz bogate arhiva, ki sega v začetke 16. stoletja, vse tehnične naprave pa bodo ponazorili z mnogimi maketami, ki jih izdeluje idrijski muzej. Razstava bo razširjena še na spominsko razstavo idrijskega rojaka Nika Pirnata ter na razstavo nekaterih sodobnih slikarjev in grafikov. Razstavo bodo dopolnili še lovci, ribiči in filatelisti. Ker bo istočasno v Idriji tudi republiška razstava o zaščiti dela, bo celotno poslopje osnovne šole spremenjeno v veliko razstavišče.

Med tednom se bodo zvrstile razne kulturne in fizikalne prireditve, tako, da bo vsak dan nudil neko posebnost. V soboto 9. julija bodo imeli veseli večer, kjer bodo razde-

Kaj se še obeta Koprju v juliju

Turistično društvo v Kopru je na predlog komisije za kulturno umetnostne prireditve sprejelo načrt umetnostnih prireditvev v mesecu juliju. Ker je ta načrt po svoji strukturi že nekaj mali festival, ga na kratko posredujemo tudi našim bralcem.

V petek, dne 1. julija, bo v koprskem muzejskem vrtu komorni koncert dveh mladih slovenskih talentov: violinista Janeza Bokavška (13 let) in pianista Ačija Bertoncija (14 let). Oba sta pred kratkim z uspehom gostovala v Trstu, pri na; pa bošta izvajata znamenita dela iz svetovne komorne literature.

V petek, dne 15. julija, bo na muzejskem vrtu recitacijsko-glasbeni večer, posvečen motivu ljubezni v svetovni in domači literaturi in glasbeni dejavnosti. Navajamo imena sodelujočih: člana ljubljanske Drame Stane Sever in Mihaela Saričeva ter članica tržaškega SNG Stefka Drolčeva. Od pevcev nastopajo: sopranistka Vilma Bukovčeva, ki se je te dni vrnila z uspešne turneje po SSSR, tenorist Janez Lipušček in baritonist Vladimir Ružđjak iz Zagreba. Pri klavirju bo prof. Marjan Lipovšek.

V ponedeljek, dne 27. julija, pa bo na Titovem trgu nastopala znamenita beograjska folklorna skupina »Lola Ribara«.

Te dni bodo izšli tudi okvirni programi omenjenih prireditvev, na kar zlasti opozarjamo naše bralce.

javal težnje posameznih gledaliških ustvarjalcev in jih podprejal potrebam potujoče gledališke družine.

Ne bilo bi odveč z iznajdljivostjo in znanjem urediti in opremiti obsežno gledališko poslopje v Kopru, ki pomeni, že takšno kot je, trdno bazo, bi pa v izpopolnjeni obliki nudilo še veliko več možnosti za gledališko udejstvovanje. Moglo bi postati celo kulturno središče Koprja.

Ker so klimatske prilike mediteranskega podnebja v Kopru ugodne in ker je tujski promet živahen, bi kazalo misel o predstavi velikega stila na prostem razviti v načelo. Tako bi gledališče zaključevalo sleherno sezono z mislijo na množičnost svojega poslanstva.

In za zaključek še nekaj o sedanjem študiju. Kako poteka in kakšne uspehe pričakujete od kolektiva GSP?

S študijem sem zadovoljen. Ansambel ima veliko voljo do dela, ki jo izpričuje z izredno požrtvovalnostjo. Mislím, da bo rezultati pošteno zasluženi. Sodbo o njem pa prepuščamo gledalcem.

lili tudi nagrade vsem udeležencem tekmovanja za olepšavo mesta. Zadna nedelja bo posvečena okolici, posebno prelepi dolini Idrije v Beli, nad katero bodo lovci odprli novo kočjo.

Zanimivo bo tudi tekmovanje čipkaric, ki bo že prvo nedeljo in bo menda prvič prirejeno. Že sedaj računamo z udeležbo najmanj 70 najboljših čipkarič, ki se bodo pomerile v hitrosti, čipkanja in v lepoti izdelka. Tako bomo dobili še eno prvakinjo — prvakinjo v čipkanju — ki si bo lahko nadela tudi svetovno prvenstvo!

Prepričani smo, da bo idrijski turistični teden s svojo zanimivostjo in pestrostjo privabil mnoge obiskovalce, ki že poznajo to naše zanimivo mesto, posebno pa še one, ki ga še ne poznajo!

L. S.

Deset let plodnega dela in uspehov

Ob 10-letnici ustanovitve SKUD »Tone Tomšič« Ilir. Bistrica

V desetih letih obstoja je postalo SKUD »Tone Tomšič« žarišče kulturno-prosvetnega udejstvovanja v Ilirski Bistrici.

Sedmi dan po osvoboditvi Ilirske Bistrice, 21. maja 1945, se je 9 Bistričanov zbralo na domu Franca Dekleve in so sklenili, da bodo ustanovili pevski zbor. Pevci so prav kmalu nastopali na raznih prireditvah, že 14. oktobra 1945 pa so priredili samostojen celovečerni koncert. Vaje je imel pevski zbor kar v kavarni, ker druge ni bilo prostora. Potem so se preselili v gasilski dom in še marsikje so se potikali, dokler niso lansko leto dobili primerne prostore v glasbeni šoli. Kljub temu pa je pevski zbor najštevilnejša in najaktivnejša skupina SKUD »Tone Tomšič«. Iz leta v leto se je številčno in kakovostno dvigal ter uspešno nastopal na številnih prireditvah in koncertih doma in drugod po Sloveniji. Uveljavil se je tudi na zadnjem festivalu pevskih zborov v Postojni, ob praznovanju desetletnice osvoboditve v Ilirski Bistrici pa je nastopal kot mešani, ženski in moški zbor. Danes šteje 65 članov.

V okviru SKUD »Tone Tomšič«

Izumiteljstvo brez umovanja in še kaj . . .

Na robu poročilo o 2. št. »Borov« v »Primorskih novicah«.

Prav bi bilo, če bi tega ne bil opazil, kajti stvar bi šla prej kakor po navadi v pozabo in podpisane mu bi ne bilo treba brusiti jezika za dokazovanje. Toda najprej besedo dve o drugi številki »Borov«, ki je imela čast zapustiti v nasledščino dve krajši, denimo »kritični poročili«. Prvo se je izšlo izpod peresa M. V., drugo smo brali v eni zadnjih števil »Primorskih novic«, zapisal pa ga je tov. Zdravko Jelinčič. Obe sta si v sodbi o kvaliteti te druge številke diametralno nasprotni; prvo poročilo (Slovenski Jadrán) meni, da so »Bori« v tej drugi številki padli na raven, ki nima pravice na etiketo »revija za književnost in kulturo«, drugo pa dobesedno pravi: »V primeri s prvo številko, kakor tudi s prejšnjim letnikom, je ta številka lepo napredovala. Brez dvoma so ji mnogo koristili prispevki starejših oseb, ki s tem kažejo pot mlajšim, istočasno pa visoko dvigajo vrednost revije same.«

Za neuravnovešenega človeka — dilemalador pa je z zavzetostjo in primernim nespokojem nasledoval razvoj »Borov« od zbornika do dveh revialnih števil, se bo moral pridružiti mnenju M. V. v »Slovenskem Jadránu«, kajti druga številka — če izvzamemo nekaj resnih zapisov! — res nima mimo okusnih platnic in dobrega papirja kaj prida pokazati. Beletistika je anemična: Irma Kacinova (»Slike«) — napol retrospektivna metoda, nelogično vezanje motivov, včasih neokusna transkripcija v pogovorni jezik; Jože Pahor: Odloemek iz scenarija — nasilna, faktografska zadeva, nič novega, stokrat obnovljen motiv, formalno — vse prej kakor oblika scenarija; Mara Samsa (»Zgodba o goldinarju«) — ni literatura ne po jeziku, ne po motivu in ne po obliki. Poesija? Ne! Rajši velika usluga redakciji, ki je objavila to slabo serijzo šolskih ekspe-

rimentov od Kanteta preko Vedrinjaka, Zajca, Breclja in Pribaca. Nekaj več pa obeta Lija Pregeelj.

To je vse. Drugi prispevki so na običajnem nivoju.

To priložnost pa bi rad izrabil za potreben monolog na račun »knjižnega zapisa« tov. Zdravka Jelinčiča v »Primorskih novicah« z dne 10. junija. Pravzaprav: na račun tiste-ga dela, ki je posvečen moji »mišlečnosti« z naslovom »Slovenska narodna pesem pod giljotino« in se glasi tako-le: »Okoren še nam zdi M. Lindič s svojo razpravo o izumetničenju slovenske narodne pesmi: danes, ko se vezi med narodi in ljudstvi tako stikajo, je nemogoče misliti (kaj še zahtevati) na nekako fosilizacijo naše narodne pesmi, ki bi pomenila njeno popolno smrt, ker bi več ne ustrezala našemu duhu in našim zahtevam. Kritike v tem smislu je bilo čitati prav zadnje čase v našem časopisju.«

Tako pravi tov. Jelinčič! Skušal bom v naslednjem bolj jasno in — če hočete — sintetično povedati, kakšen ergo izhaja iz teh neugnanih trditvev. »Fosilizacija« ali — povejmo jasno — ohranitev slovenske rodne pesmi z vsemi inačicami, z vsemi strukturalnimi potezami, tipičnim melosom in našim koloritom pomeni (če upoštevamo Jelinčičevo izumiteljstvo, ki medvornno izhaja iz citiranega odstavka) hkrati njeno smrt. Zakaj? Ker bi (v taki obliki, op. p.) ne ustrezala našemu duhu in našim zahtevam. In naš duh, naše zahteve so — kakor lahko logično nadaljujem iz Jelinčičeve antipicije! — priredbe slovenske narodne pesmi, ki predvsem in zlasti upoštevajo tehnične elemente naše moderne »musica nuova«: sinkopiranje, glissandi, štiri ali osem-taktni periode in tako naprej. Skratka: metamorfoza slovenskega ljudskega plesa ali pesmi v zabavno popevko, ker le-ta pač odgovarja »duhu in zahtevam našega časa«. (dokaz: Gorenjski kvartet). Šjajno! Potem pa le na delo: postavimo gramad, jo zažgimo in nanjo pomečimo vso Maroltovo zapuščino, življenjsko delo, ki je prvič v zgodovini slovenskega gibno-zvočnega folklorja znanstveno utemeljilo in dialektično zajelo principe razvoja in obrambe slovenske narodne pesmi.

Verjamem, da se pišočič človek lahko zmoti. Navsezadnje je to kaj naravno! Toda — ali je mogoče verjeti in razumeti, da se nekdo javno zavzema za to, da bi slovensko narodno pesem približali (Jelinčičevemu) »duhu in zahtevam našega časa«, se pravi, da bi iz nje napravil popevko (chanson), jo tako ali drugače aranžiral, utesnil melodično, poklical na pomoč »rutinerje«, ki so do obisti spregledali mentaliteto naših ljudi in tako naprej. Sej: zato pa imamo Gorenjski instrumentalni kvartet, ta simpatični ansambel, ki je v enem letu ustvaril več »slovenskih narodnih polk« in valčkov in koračnic« kakor ljudstvo samo v dveh stoletjih. Potlej pa ni nič čudno, ko se človek ustavi pred paradoksom: Koroški vestnik je v eni od svojih zadnjih števil pisal o nastopih tega kvarteta na Koroškem v tonu, ki bi bil ustrezal tudi za najpomembnejše ljudske slavnosti. Zamislite: v pradomovini slovenske rodne pesmi!

Našim vrlim Korošcem ni kaj zameriti: ravnali so se po principih »duhá časa in zahtev«. Tudi Gorenjski kvartet se tako ravna in še marsikak spodbudni »narodni« ansambel bo šel po isti poti. Pri vsem tem pa zlagoma tone v pozabo vsa »fosilizacija« našega ljudskega naprava, ker je Marolt žal že pokojen in si v onostranstvu tolmači tako početje pač kot »metodo duhá časa in zahtev«.

To je vse. Pripravljen pa sem tov. Jelinčiču po svojih skromnih močeh in znanju vso zadevo prikazati na trdnější osnovi, če bi ga pričujoča nepretenciozna beležka ne utrdila v domnevi, da je ravnal napačno in brez tehtnejšega premisleka.

Pevski zbor SKUD »Tone Tomšič« iz Ilirske Bistrice

LINDIČ MILAN

Pet let TOVARNE POHIŠTVA V NOVI GORICI

Pet let je sicer kratka doba. Skoraj ni v navadi, da bi slavili podobne jubileje. Toda velika dela, ki spremljajo postavitev tovarne pohištva v Novi Gorici in pet let njenih uspehov zaslužijo, da napišemo o njih nekaj besed.

Osnova za postavitev tovarne pohištva v Novi Gorici je bila vsakakor solkanska mizarska obrt, ki se je razvijala že pred šestdesetimi leti. Ta obrt se je postopoma razširjala. Že 1898. leta so solkanski mizarji postavili na »Steni« prve stroje za predelavo lesa. Toda po dveh letih je poslopje zgorelo. Tedaj so solkanski obrtniki ustanovili mizarsko združenje, za katero so morali iznajti z vsem svojim premoženjem. Zadržano je vzdrževala Obrtna zadruga v Gorici. Nagla razširitev je že lakrat narekovala postavitev žararskega obrata. Tak obrat so si mizarji v okviru zadruge postavili na zemljišču, kjer stoji danes nova, moderna tovarna.

Za tiste čase je bil žagarski obrat v močvirnatih kromberških dolinici ze-

kupil bogataš Crocetti, ki je bil lastnik vse do 1948. leta, ko je bil obrat nacionaliziran. Danes upravlja novo tovarno nad sedemsto-član-ski delovni kolektiv.

KROMBERŠKA DOLINICA JE ZNOVA ZAZIVELA

Načrti izgradnje Nove Gorice so predvidevali postavitev novega in predvrednega objekta v majhni kromberški dolinici. Spomladi leta 1948 so zavili rokave gradbenici »Primorja«, mladinske delovne brigade pa so zasadile prve lopate. Glavna direkcija lesne industrije za našo republiko je vodila gradnjo. Toda hkrati z vsem tem so bila tu že prava razočaranja: zemljišče preveč mokro, za čvrstino in potrebno drenažo, železobetonska konstrukcija namesto lesene, pomanjkanje delovne sile, materiala in prevoznih sredstev.

To so bili prvi tri orehi vodstva tovarne, ki je dobilo istočasno tudi plansko zadolžitve za žaganje lesa

nimi pogoji so začeli obratovati. Brez vode, brez prežračevalne naprave, brez sušilnice, parne napeljav in tudi brez stranišč. Vse to je bilo še v izgradnji. Električna napeljava je bila tako zasilna, da je naravnost čudež, da ni prišlo do požarov in nesreč. Ogromno so ti ljudje tvegali, vendar je sedaj vse to za njimi. Polna tri leta je trajalo, preden je začel uspešno delovati parni kotel. Šele februarja 1953. leta je za poskušajo začel dajati pogonsko silo. Med tem časom so si pomagali s stari navadnim dimoecnim kotlom. Zaradi tega je bil v zimskih časih izreden padeo kakovosti in proizvodnje.

Toda z dobro voljo in požrtvoval-

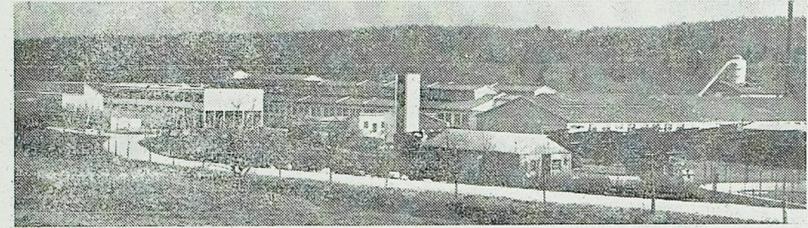
no koča goriva, gasilni bazen ter upravno poslopje. To pa še ni vse. Vodstvo tovarne je že začelo tudi reševati najtežje nalogo, to je obnovo dosedanjih lesenih strešnih konstrukcij glavnega obratnega poslopja. Natančni pregledi so neizpodbitno pokazali, da lesena konstrukcija zaradi deženice propada. Polovico del so izvedli že v preteklem letu. Letos pa s tem nadaljujejo in na koncu leta ne bo več prebiva nevarnost leseni konstrukciji. Prav tako nameravajo dograditi tudi poslopje za garderobo, mehanično delavnico, skladišče pomožnega materiala in menzi. In kar je najvažnejše: izpopolniti strojni park. Doslej so si nabavili iz fondov deviz za prosto razpolaganje že vrsto potrebnih strojev. Toda mehanizacija neprestano napreduje. Če imaš eno, ti je potrebno še drugo. Vedno večje potrebe pohištva pa narekujejo, da dvignemo proizvodnjo kolikor se da. Sedaj izdelujejo letno 7.400 garnitur pohištva. To je le 68 odstotna zmogljivost tovarne. Torej možnosti za razširitev proizvodnje so.

NAŠEMU DELOVNEMU CLOVEKU CENENO IN DOBRO POHIŠTVO

Čeprav se je kolektiv v teh petih letih razvojnemu dobi komaj porajal, je vseskozi naraščalo prizadevanje za dvig proizvodnje. V petih letih so skrbni mizarji dosegli pomembne uspehe in močno povečali proizvodnjo. Ta delovni uspeh ni odraz le naraščanja števila za-

poslenih, pač pa je to predvsem uspeh večje storilnosti. Poglejmo vrednostni pokazatelj: vrednost proizvodnje na člana kolektiva je bila 1950. leta po današnjih cenah 413.582 dinarjev, lani pa 751.560 dinarjev. Če vzamemo za osnovo tipe pohištve in za njihovo izdelavo porabljene delovne ure, pa je slika delovnega učinka, ki iz dneva v dan narašča, sledeča: v začetku 1954. leta so porabili za izdelavo izvozne spalnice 241 ur, konec istega leta 203; za spalnice »Gorica 3 DK« so zamudili lani v januarju 133 delovnih ur, v decembru le 118. Pri spalnicah »Gorica 2 D« v začetku preteklega leta 136 ur, na koncu pa 117. Vsekakor je to zavrdljiv uspeh, ki so ga dosegli z izpopolnitvijo tehnološkega procesa, osvojitvijo ustreznega proizvodnega programa po zgoraj navedenih izdelkih in pa z racional-

nejšo organizacijo proizvodnje. Po izdelkih tovarne pohištva Nova Gorica je v inozemstvu veliko povpraševanje. Četudi bi tovarna delala s polno zmožnostjo s a no za izvoz, bi ne zadostila potrebam na tujih tržiščih. Dober glas o njenih izdelkih pa se vse bolj širi. Najbolj cenijo pohištvo Nove Gorice o Angliji, Švici, na Švedskem, v Italiji in tudi v Zapadni Nemčiji. To je le v nekaj besedah povedan razvoj in uspeh delovnega kolektiva tovarne pohištva v Novi Gorici. Vendar ne mislijo ostati pri tem. Imajo že velike načrte, ki pa jih tem-čejo obsežati na veliki zvon. Vodilno vlogo, ki jo ima ta tovarna v svoji stroki v naši državi, nimajo namena zlorabljati kot monopolizem za čim večji dobiček, pač pa njihov glavni namen nuditi našemu delovnemu človeku ceneno in dobro pohištvo.

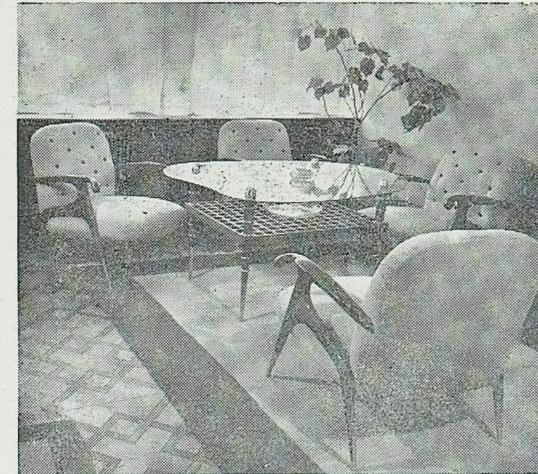

Industrijsko poslopje

lo dobro urejen, saj je čel med drugim celo lastne sušilnice. Tako so solkanski mizarski mojstri začeli izdelovati pohištvo. Kakovosti izdelkov je bila precej dobra in so si kaj kmalu utripi pot tudi v tujino. Pri tem naj navedemo, da je bila to v vsej sloveniji prva zadruga, ki je začela izvažati pohištvo in razne mizarske izdelke.

Med velikimi objekti, ki jih je s svojimi izdelki opremila solkanska mizarska zadruga, je bil tudi hotel »Heluan« v Kairu. Toda dela za ta objekt so bila za zadrugo usodna. Težak pritisk, ki ga je nad solkanskimi mizarskimi mojstri izvajala uprava Lotela, kakor tudi nepoznavanje razmer v Kairu in drugi vzroki, so privedli zadrugo leta 1910 v likvidacijo. Močan gospodarski temelj Solkana je bil s tem poruščen, č kar je pripomogla tudi nesloga med člani zadruge.

Zadržno premoženje si je za majhno vsoto prilastili solkanski veleposelnik in industrijalec Lenassi. Toda po njegovi smrti leta 1926 je to premoženje ostalo mestnim sirotam. Takratne oblasti pa tega niso hotele priznati in so si premoženje solkanskih sirot prisvojile. Prodale so ga tvrdi Gilbert-Colloitt, ki je preuredil mizarski obrat v žagarskega. Vse to pa je 1939. leta spet

Okusni izdelki tovarne pohištva

in za izvoz pohištva. Toda 1949. leta je bila ustanovljena Direkcija za lesnopridelovalno industrijo, ki je prevzela zman del odgovornosti za pravilen potek gradenj nove tovarne ter jih tudi z uspehom izvrševala. Na vsak način je njena glavna zasluga, da je začela tovarno obratovati takoj po prvem maju že 1950. leta. Trd je bil boj z neizkušeno, vendar v kromberški dolinici je začelo utripati srce solkanskega mizarskega — nova tovarna pohištva. Nič ne verjel, da bodo končana v tako kratkem času. Razen tega je bil mesec pred otvoritvijo tako nagajiv, da je bil ves uspeh odvisen le od desetih dni sončnega vremena. Če sedaj pomislimo, kakšnih stvari se je tedaj lotil delovni kolektiv nove tovarne, je treba na tem mestu priti, da so imeli solkanski obrtniki veliko poguma. Toda stroji so stekli, tovarna je začela serijsko proizvajati pohištvo, kromberška dolinica pa je zazivila. Od tega je minulo že pet let, ki so tako hitro prešla, kakor bi bilo vse to šele včeraj. Vendar nova tovarna ni ostala pri tem, ta doba pomeni v njeni povrti pet letustvarjanja, graditve stavb, sist-

IMAJO SE VELIKE NACRTE...

Ljudem nove tovarne vstajajo pred je pokonci, če se spomnijo, pod kakš-

MED POLJI RDEČIH JAGOD

Vsi tako radi uporabljamo izraz »sončna Istra«, da je že prišel v vsakdanjo uporabo. Čeprav se tu- di nad tem koščkom naše zemlje včasih zberejo temni oblaki, iz katerih se usuje uničujoča toča, ima sonce prevladujočo vlogo v vseh mesecih leta. Razen teh pa imamo v koprskem okraju še posebno zavetne lege, kjer rasejo in rodijo vrtno jagode. To je doma in v inozemstvu zelo iskani sad, ki vsako leto prinaša našim kmetovalcem prave lepote denarje.

Ko so gore in hribi še pokriti z debelo snežno odejo, se njive strunjanjskih in portoroških kmetov oblečejo v belo obleko. Poitniki, ki v zgodnji spomladi prvič pride v te kraje, se čudno zd, da vidi namesto zelene pšenice cele njive jagodnih nasadov, ki že zgodaj spomladi belo zacvetejo. Dobre tri tedne nato, če je pomlad topla in zgodnja, pa bele cvetove zamenjajo — debele in dišeče vrtno jagode.

V strunjanjski dolini, v okolici Portoroča in Sv. Lucije jih gojijo že nad sto let. Nekateri kmetovalci imajo nasade jagod, ki merijo celo en hektar. Naše kmetovalce bo zanimalo, če povemo, da je vrtna jagoda med vsemi kmetijskimi kulturami tista, ki daje največ dohodka na hektar. Andrej Vegliac iz Strunjanja ima v kraju Mazaně nasad, ki meri približno 250 kvadratnih metrov. Lani je na tej površini nabral 140 kg jagod, kar bi dalo 5000 kg na hektar. Če računamo, da je dobil za kg jagod 80 dinarjev, bi prejel lepo vsoto 448.000 dinarjev, če bi imel nasajenih en hektar jagod.

Vrtno jagode zorijo postopoma in trajajo obiranje rdečih sadov en mesec. Vsake tri dni dozori pri vsaki rastlini nekaj plodov. Za obiranje imajo kmetije lične košarice, spleteno iz vrbovih mladič.

V okolici Sv. Lucije so kmetije pred vojno vsako jesen zasuli jagodove nasade za dva cm na visoko s prstjo. To je jagode varovalo pred mira-

Vrtna jagoda

zom in raznimi boleznimi. To so pri- povedovali sami, ko smo jih obiskali. Tako zasute rastline so poglone na površju nove korenine in se nekako pomladile. Mlajši kmetje so to zasipanje opustili in po mnenju starejših ljudi sebi v veliko škodo.

Nasadki jagod so nekoč trajali od deset do dvanajst let, danes pa trajajo komaj tri do štiri leta. Kmetije sami imajo o tem različna mnenja. Nekateri pravijo, da je zemlja, postala utrjena, drugi, da so vrzok razne bolezni in škodljivci, tretji, da so rastline opešale in podobno. V Strunjanju je leta 1929 Pietro Bartolotti prinesel iz Gradeža nekaj rastlin vrtno jagode. Ta nova rastlina se je hitro udomaćila v tem kraju, tako da je izpodrinila prejšnjo sorto. Lani so kmetje v tej dolini pridelali 15 vagonov jagod. Do vključno 3.

ŠKODLJIVCI VRTHNIH JAGOD

Kot vsaka rastlina, imajo tudi vrtno jagode polno sovražnikov med živalskim svetom in nevidnem svetu gljivic. V strunjanjski dolini je nekaj škodljivcev, ki mu domačini pravijo »orošci«, napravili že veliko škodo na nasadih. Zavod za pospeševanje kmetijstva, se je z vsi odločnosti spustil v borbo proti temu škodljivcu. Podjetje »Fructus« je dalo v ta namen pol milijona dinarjev. Za vsake tri hrošče dobijo tistih, ki jih pobirajo, po en dinar. Hrošče pobira-

rajo šolski otroci in odrasli. Hrošček je podnevi skrit v zemlji in se šele ob mraku prikaže na dan. Lov na tega škodljivca se vrši ponoči.

Pred nekaj dnevi so čmeli v Strunjanju sestanek vseh članov kmetijske zadruge in drugih kmetovalcev. Na sestanku so se pogovornilo o zatiranju tega škodljivca, ki ga je posebno v tem kraju zelo veliko. Pri eni sami rastlini so že dobili do 12 hroščkov. Zračnalo so, da je na jagodovih nasadih tega kraja okrog tri milijone teh škodljivcev.

Razen tega so jagode napadle tudi boleznimi. Strokovnjaki Zavoda za pospeševanje kmetijstva pa zagotavljajo, da bodo še prej kot v dveh letih uspeši zatreti vse sovražnike vrtnih jagod.

ŠE VEČ JAGOD V BODOČE

Gospodarski pomen pridelovanja vrtnih jagod so spoznali kmetovalci sami. Pri obiskih na terenu smo videli več lepih novih nasadov jagod. Da rase zanimanje za to kulturo, dokazujejo številke: Leta 1952 je bilo odkupljenih 35.912 kg jagod, leta 1953 je bilo odkupljenih 171.773 kg, lani pa že 202.098 kg.

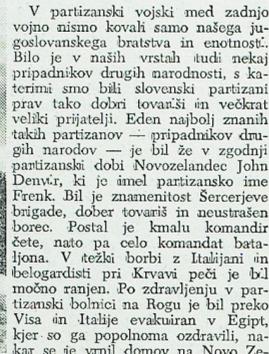
Zanimive so številke odkupa v posameznih dneh. Lani se je odkup vrtnih jagod začel 10. maja, ko je bilo odkupljenih prvih 100 kg jagod. Višok je odkup dosegel dne 4. junija, ko je bilo odkupljenih 19.751 kg jagod, zaključil pa se je dne 24. junija z odkupom zadnjih 6 kg jagod.

Zavod za pospeševanje kmetijstva in združeno podjetje »FRUCTUS« je več let vodila med kmeti propagando za povečanje površin nasadov jagod. Zanjde čase so se strokovnjaki Zavoda začeli zanimati za Ankaran in bližnjo okolico. Sedaj preučujejo tamkajšnjo zemljo, če bi bila primerna za gojenje vrtnih jagod.

Pridelovanje vrtnih jagod ne zahteva posebnega znanja in skrbi. Glavno je, da je zemlja dobro pobirajo, po en dinar. Hrošče pobira-

PARTIZANSKA SREČANJA

Tovariš Frenk iz Nove Zelandije spet med nami

Bori

V partizanski vojski med zadnjo vojno mislo kovali samo našega jugoslovanskega bratstva in enotnosti. Bilo je v naših vrstah tudi nekaj pripadnikov drugih narodnosti, s katerimi smo bili slovenski partizani prav tako dobri tovariši in večkrat veliki prijatelji. Eden najbolj znanih takih partizanov — pripadnikov drugih narodov — je bil že v zgodnji partizanski dobi Novozelanec John Denvr, ki je imel partizansko ime Frenk. Bil je znamenitost Sercejeve brigade, dober tovariš in neustrašen borec. Postal je kmalu komandir čete, nato pa celo komandant bataljona. V težki borbi z Italijani in belogardisti pri Kravi peči je bil močno ranjen. Po zdravljenju v partizanski bolnici na Rogu je bil preko Visa in Italije evakuiran v Egipt, kjer so ga popolnoma ozdravili, narkar se je vrnil domov na Novo Zelandijo. Tudi pa je na povabilo Glavnega odbora Zveze borecev Slovenije prišel iz svoje daljne domovine k nam na obisk in nedeljsko svetovne v Kopru nam je med drugim pripravilo tudi veselo srečanje z njim. Pozdravila vsa se kot stara znanca, ker se je imena hitro spomnil, lik pa mu je pomagala priklicati v spomin stara fotografija iz leta 1945, saj je od našega zadnjega srečanja minilo že celih dvanajst let.

Ze aprila 1942 sem bil prvič s Ser-

Partizan Frenk s svojo soprogo

cerjevci, vendar tedaj Frenka še nisem poznal. Ko pa me je v prvih dneh leta 1943 tik pred velikim italijanskim napadom na Pugled pri Ljubljani tamkaj »snel« pokojni heroj Kavčič-Nandić in me priključil za nekaj časa kot radijskega poročevalca in propagandista štabu IV. zone, sem se v Sercejevi brigadi spoznal med drugim z visokim, rdečelasnim borcem, ki je lomil naš jezik z občim angleškim naglasom. Tedaj se nam je zdelo popolnoma naravno, da so tudi taki ljudje med nami. Čutili ni bilo prav nobene razlike in skupna borba je odpravila vsako nezupanje ali kaj podobnega. Dokaz je bil v tem, da je tudi tovariš Frenk po svojih kvalitetah napredoval do komandanta bataljona in je šele huda rana pretrgala njegovo vojaško napredovanje v vrstah Titove ljudske armade. Postal je tudi njen oficir in vsem njegovim znanec in vojnim tovarišem je bilo resnično žal, ko ga je težka rana »strgala« iz naših vrst. Stori pa smo tedaj vse, da bi mu zdravljenje olajšali. Še pozneje smo se večkrat zanimali zanj in bili smo zadovoljni, ko smo izvedeli, da se je prek angleške vojaške misije pri našem Glavnem štabu in z našo pomočjo evakuiral kot renkonvalecent preko Dalmacije in Italije v Egipt. Pozneje nismo več slišali o njem, dokler nam ni naše konzularno predstavništvo pred časom poslalo knjigo »Partizan«, ki jo je s pomočjo svojega prijatelja in na podlagi svojih beležek še iz egiptovske bolnice izdal v svoji domovini. Knjiga je vsebovala veliko zanimanje med Novozelanci, zlasti med tamošnjimi Jugoslovanci. Odpravila je na mah vsa nasprotja med njimi, sloveča na pomanjkljivem obveščanju

in sprva naklonjena reakcionarni londonski vladi s kraljem Petrom na čelu. Tam so ljudje vedeli veliko več o Mihajloviču kot o naši borbi in Titu in šele Frenkova knjiga se prinesla pravo slavo položaja v Jugosloviji, čeprav je bila pomanjkljiva in napisana skoraj izključno na podlagi njegovih osebnih doživetij pri nas. Simpatije vseh so takoj prešle na našo stran in Tito je postal tudi njihov junak.

Petra in zanimiva je življenjska zgodba Johna Denvira-Frenka v vojnih letih. Čuje se kot roman in mnogokje je skoraj neverjetna. Menim, da se bodo tudi naši bralci prav rad spoznali z njo, zato jim jo bom skušal povedati tako, kot sem jo slišal od njega samega v nedeljo.

Frenk je rudar. Njegova specialnost je jamski les. Bil je srečen družinski mož in oče treh otrok, ko je moral ob izbruhu zadnje svetovne vojne kot angleški vojak v vojno vjro. Boril se je na Kreti, ki so v zračnem desantu zavzeli otok. Bil je tedaj v poličnih borbah ujet. Nemci pa so ga skupaj z drugimi vojniki in ujetniki spravili v ujetniško taborišče v Maribor. Prvi beg od tam se mu je ponesrečil in so ga zato Nemci prevedli in je še z dvema prijateljska s pomočjo železničarjev dosegel Ljubljano, odkoder so ga spet železničarji spravili v partizane. Tako ga že od Novega leta 1942 srečujemo po naših notranjskih partizanskih enotah. Priučil se je prav dobro našemu jeziku in je nad leto in pol delil z nami vse tegobe in veselje partizanskega življenja. Ko je bil že v jeseni leta 1943 kot rekonvalecent v Egiptu, ga je tamkaj »izvohal« radijski komentator londonskega BBC (British Broadcasting Corporation), znani Kenneth, ki je nato Frenkovo zgodbo objavljaval v nadaljevanjih preko radia. Prva neposredna posledica tega je bila ta, da je zanj zvedela njegova žena, ki je že tri leta prejerala zanj pokojnino.

Veliko zanimanje javnosti za nje-

gove doživljajo med slovenskimi partizani, ki se je pojavilo že ob objavi prvih spominov v angleškem radiu, je tovariš Frenka napotilo, da je napisal knjigo o Titovih borbah za bode. Prek nje se je po izidu spoznal z mnogimi naprednimi ljudmi, ki so hoteli imeti podrobnejša pojasnila in je tako veliko pripomogel tudi osebnoma, da je resnica o Titovi Jugosloviji prodira tudi v njegove domovine, in drugod v angleškem svetu. Frenk se je hotel na ta način čimprej oddolžiti za vse tovarštvu in prijateljstvo, ki ga je bil deležen v najtežjih dneh minule vojne med nami.

Celih šestindeset dni je potoval skupaj s svojo soprogo z ladjo, predno je od svoje domovine prispel v Trst in od tam k nam. V sezani se je z največjim veseljem pozdravil z narodnim herojem Jožetom Klancnikom-Vasjo, ki ga je bil priča. Z velikim zanimanjem spremlja zdaj dogajanje v naši deželi in s vse pridno in sproti vsak dan zapisuje. Pravi, da bo po svoji vrnitvi napisal še eno knjigo o Titovi Jugosloviji. Njegova prva knjiga »Partizan« je bila sprejeta zelo ugodno in je bila kmalu razprodana, čeprav je izšla v petinšestdesetisoč izvodih, kar je za dvomilijonski narod vsakakor velika naklada.

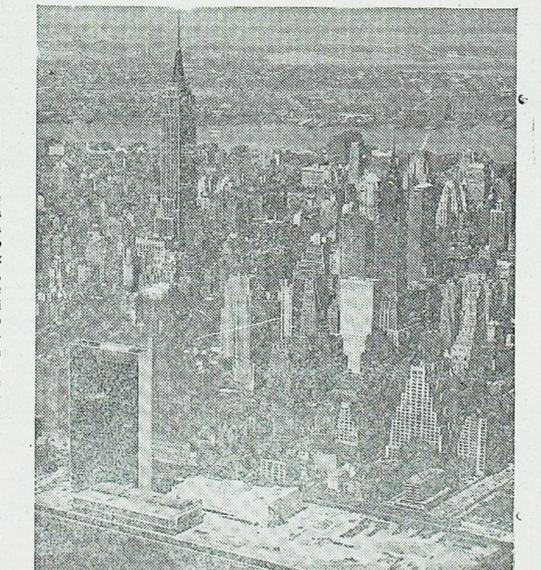
Ko mi je pripovedoval o svojih vstih in obujal spomine na nekdanje dni v partizanih, mi je potožil, da ga je najbolj prizadela novica, da je njegov najbližji prijatelj iz partizanov, za katerega se je tudi najprej zanimal, nekdanji komandir čete Jože, v partizanih padel.

Na koncu je objubil, da bo pred svojim odhodom — pri nas bo ostal kaka dva meseca — še povedal, kakšne vtise odnaša iz naše domovine. Že zdaj pa je omenil, da ga izredno veseli dejstvo, da je na vodilnih in odgovornih položajih v našem političnem, vojaškem gospodarskem in kulturnem življenju povsod videl stare partizane, kar prica, da smo pri nas uspeli ostvariti vse tisto, za kar smo se v zadnji vojni borili. Rastko Bradaršič

Združeni narodi

Druga svetovna vojna je pokazala, da Društvo narodov ni bila dovolj učinkovita mednarodna organizacija, ker ni mogla preprečiti orožnega spopada. Zato so že na konferenci ZDA, Velike Britanije, Sovjetske zveze in Kitajske o Dumbarton Oaksu v ZDA 21. avgusta 1944. leta sklenili ustanoviti novo mednarodno organizacijo. Predlogi, ki so jih na tej konferenci sprejeli, so bili predloženi konferenci Združenih narodov, ki je bila v San Franciscu od 25. aprila do

26. junija 1945. leta, ko je bila podpisana Ustanovna listina Združenih narodov. Podpisali so jo zastopniki petdesetih držav, med katerimi je bila tudi Jugoslavija. Pravi rojstni dan OZN pa je 24. oktober 1954, ko so pri States Departmentu ZDA bile predložene predpisane ratifikacije. Sedež OZN je v New Yorku, kjer je bilo leta 1950 dogovorjeno veliko upravno poslopje, ki ga je videti v doljnem levem oglu na naši sliki.

JOSIP RIBICIC:

RDEČA PEST

(Odlomek)

Partizan Dren, ki sta mu sledila Mara in Peter, je okrog polnoči stopil iz gozda na rob plamine. Položil je svojo culo na tla in naslonil brzostrelko na deblo stare smreke.

»Kar odloži!« je dejal in sedel na mahovnatu tla, »tu bomo legli in počivali nekaj ur. Ob zori morame naprej. Čez noč smo tu na varnem, šele čez dan se bode morda fašisti ojuščali in jo udarili za nam.«

»Ali res misliš, da je tisto streljanje, ki smo ga slišali med potjo, veljalo nam?« je vprašala Mara in sedla k Petru, ei se je bil zleknil po tleh in se naslonil na culo.

»Seveda nam, komu pa?« je odgovoril Dren in legel vznak. Prekrižal je roke pod glavo in gledal v zvezdnato nebo. »Delmonte in tisti njegov pajdaš sta najbrže štela minute in čakala v sobi, da mine ura. Iz previdnosti sta morda dodala še pol ure, preden sta si upala iz hiše. In to kva povedala v vojašnici, kaj si jima je pripetilo, so začeli fašisti po stari navadi streljati na slepo v gozd.«

»Ne vem, kaj bi dal, da bi videl obraze fašistov, ko sta prišla vključena mednje.« je menil Peter in se zamejal, da je pozabil na utrujenost in zaspanost, ki mu je vso pot zapirala oči.

»Najbrž so bili divji, da ne samo na nas, ampak tudi na onadva, ker sta se težko slabo odrezala. Zdi se, da je hotel Delmonte vse sam izpeljati in je drugima zamočal, kar je vedel, da ne bi bili še drugi deležni slave. Ako ne, bi jih bilo prišlo vsaj deset. Za to bo gotovo še dajal odgovor svojim!« je dejal Dren.

»Prej si objubil, da boš povedal, zakaj si Delmonteja klical za Podgorca.« se je Mara obrnila k Drenu.

»Ali ne bi raje zaspali in se jutri pomenili o tem?« je zajehtal Dren.

»Ne, preveč sem radoveden! Le povej, tačas izvlečen iz cul odeje, da nas ne bo zeblo. Hladno postaja in tudi rosno bo proti jutru.«

»No, pravi« je odvrnil Dren. »Delmonte je bil nekdo res Podgorce, doma iz tistih slovenskih krajev, ki jih je Italija dobila po prvi svetovni vojni. V naši enoti je tovariš, ki je iz iste vase in pozna vso zgodbo teh Delmontejev, nekdanjih Podgorcev. Očeta Podgorca so fašisti kakor mnogo naših ljudi premestili daleč v notranjost Italije, menda nekam v Kalabrijo. Tam mu je kmalu umrla žena. Takrat je bil njegov sin, ki ga poznate za Delmonteja, komaj zrel za šolo. No, oče Podgorce, se je spet oženil, to spet k Italijanko. In ko je izšel ukaz, da se morajo vsi slovenski priimki izpremeniti v italijanske, se je stari Podgorce izpreveril v Delmonteja, mali Janežek pa je postal Ginno. Potem si lahko mislite, kako je bilo: Doma je Ginno samo še z očetom tu pa trn izpregovoril kakšno slovensko besedo, pa še to samo prva leta — kajti tudi oče mu je kmalu umrl — s krušno materjo, s sošolci in povsod drugde je čebjal samo italijanski. In ko je fašizem začel loviti mladino v svoje mreže, je tudi njega omaril in ga nazadnje omrežil. To je vse. Dodaj se morda niti ni zavedal, da je izdajalec lastnega rodu. Najbrž je verjel, da bi morali biti Jugoslovanci srečni, ker sta prišla fašizem in laška kultura mednje. Morda bo po sinočnem doživetju šel vase in spregledal.«

»Zato torej si jima prizanesel?« se je zamislila Mara. »Ne samo zato,« je odkimal Dren. »Ako bi bil z njima obračunal, bi se danes fašisti maščevali nad vso vasjo, ker bi mislili, da so ju vaščani. Najmanj dvaset moških bi postrelili. Tako pa jim bosta povedala, da so ju napadli partizani. Seveda bosta trdila, da je bilo partizanov kot listja in travle!«

»Saj res!« se je spomnil Peter. »Delmonteju si rekel, da čaka v zasedi na stotine partizanov okrog kovačije. Mi pa nismo srečali nobenega!«

»Seveda ne! Kako jih boš srečal, ko pa ni nobenega, bilo?« se je zamejal Dren. »Ko bi bila onadva vedela, da sem sam, bi ne čakala v strahu, da mine ura, ampak bi zdirljala v vojašnico takoj po našem odhodu. Mi bi morali presneto hiteti, da bi ubežali krogom, ki bi jih kmalu sipali v gozd. Tudi ne vem, ali bi tvoji trije od Rdeče pesti lahko neopazno prišli domov... Hm, da... Rdeča pest! Ze nekajkrat sem mislil po poti vprašati, pa si me vedno zmotil s tem, da si pripovedoval, kaj vse ste nakuhal fašistom, kako sta se sprli zaradi Mare in kako si jo opazoval, ko je hodila k meni v gozd po navodila. No, pa zdaj povej: kajla ste si izbrali tako ime?«

»Zato, ker ima beseda pest štiri črke. Vsaka je začetna črka imena enega izmed štirih, ki smo se združili,« je razložil Peter. »Prva črka je P, to sem jaz; Peter; druga je E — to je Edo; tretja je S — Stanko; četrta T — Tine.«

»Glej jih prebrisance!« se je zamejal Dren.

»Jaz in Mara pa sva mislila, da vas je pet, kakor je v pesti pet prstov. Tudi fašisti so tako mislili. Sele sinoči sem podvomil, ko sem videl, da ste samo štirje. Ampak, zakaj ravno Rdeča pest in ne morda Črna, barva noči, ali Zelena, barva predlagaj.«

»Da naj bo Rdeča, sem predlagal jaz.« se je pobahal Peter. »To pa zato, ker sem videl, kako je oče nekdo pogladil rdečo ruto in dejal: Zapomni si, Peter, take zastave bodo prej ali sleh vraga po vsem svetu. To je barva svobode, pravice in enakopravnosti! Ponovi, kar sem rekel!« In moral sem ponoviti njegove besede. Nikoli več jih ne bom pozabil. Fašisti so potem odnesli tisto ruto in vse, kar je bilo pri nas rdečega. Zato sem predlagal, da bodi naša pest Rdeča pest!«

»Skoda tvojega očeta!« se je zamislil Dren. »En sam dan prej, preden bi bil moral z vama obema vred oditi med partizane, so ga odgnali!«

(Nadaljevanje na 11. strani)

Zabavna literatura, radio in filmi pri otrokovi vzgoji

BRANJE ZABAVNE LITERATURE

Vestni roditelji navadno ne vidijo radi, da njihovi otroci berejo zabavne stripe in knjige, ker so mnenja, da le-ti kvirajo okus njihovih otrok za dobro literaturo s tem, da jim polnijo glavo z mračnimi, nezdravimi pustolovskiimi mislimi, da jih cele dneve zaslužujejo v hiši, da jim ne pustijo časa za naloge in za učenje ter da končno to tudi stane precej denarja. V vseh teh obtožbah je tudi nekaj resnice. Toda če si otroci nekaj želijo, pa naj bo to tudi zabavna literatura, sladkarije ali jazz-glasba, moramo pač s tem računati in poskušati otroka razumeti. Mnogo bolj je koristno in pozitivno za otrokov razvoj, da mu zaželene stvari nudimo potem v čim boljši obliki, kot pa da mu jih enostavno prepovemo ali jih celo nervozno in diktatorsko od tega odtrgamo.

Otroci v vsej svoji razvojni dobi čutijo veliko željo, da bi se izkazali s čim velikim in da bi tako dokazali, da so že odrasli. V svojih zgodnjih letih se zadovoljujejo s tem, da starejše posnemajo: vozijo avtomobile, so trgovci, zdravniki, učitelji in drugo. Ko začnejo hoditi v šolo, se življenje njihove domišljije le malo razlikuje od njihovega stvarnega življenja. Ure in ure potrebujejo za to, da sami sebe prilagajajo šolskemu življenju in da si med svojimi šolskimi tovarisi najdejo prijatelje. Ko zvečer še budni ležijo v postelji, jih njihova prebujajoča se neodvisnost sili, da razmislijo o svojih delih in prepričani so, da nimajo nič skupnega s dolgočasnim življenjem njihovih staršev ali sosodov. Prepričani so, da sami vedo, kaj in kako je prav, prenavljajo pravilice, ki so jih slišali, kjer dobro vedno zmaguje. Toda zgolj pravilni motivi ne zadoščajo več. Domišljija gre dalje, sanja o hrabrih pustolovčinah in vročih bitkah. Takrat seveda postane tudi zabavna in pustolovska literatura »kruh in voda« tega razvoja.

Popolna napačno je, če mislimo, da otroci vseh tistih divjih pripovedk ne razumejo. Ljudje, ki jih pišejo in ilustrirajo, uporabljajo vse tisto, za kar so dognali, da otroke najbolj zanima in kar si najbolj želijo. Izobraženim in odraslim osebam se zdijo te zgodbe surove, nepopolne in pomanjkljive v literarni vrednosti in brez kakršnegakoli idealizma. Toda to samo kaže, da so odrasli pač na drugi stopnji razvoja kot desetletni otrok. Psihologi pravijo, da otrok mora skozi dobo nemirnih in razburljivih pustolovčin, kjer nadčloveška moč in pravica vedno zmagata v zadnjem trenutku, preden postane sposoben za resno literaturo.

Nobenega vzroka ni, da bi se bali, da bo taka literatura odvzela otroku smisel in okus za pravo književnost v poznejših letih, prav tako kot je napačno misliti, da otrok ne bo znal hoditi pokonci, zato ker je najprej plezal po vseh štirih. Seveda je razumljivo, da niste navdušeni, če vaš otrok toliko bere, da nima časa za sprehode ali za učenje. Toda prav tako ne smete želeči, da bi vaš otrok bral v teh letih samo dobro in resno literaturo. Seveda pa morate pri branju določiti meje: samo toliko zabavne literature tedensko ali samo določene ure dnevno. Nikoli ne smemo pozabiti, da tudi resen in notranje urejen otrok lahko za nekaj časa utone v želji po zabavni literaturi, toda to je prehod-

nega značaja. Na drugi strani pa imamo otroke, ki se popolnoma predajo svoji fantaziji, živijo v napetih pustolovčinah, knjigam, radiu in filmih. Tak otrok potrebuje pomoč staršev in tudi pomoč šole, potrebuje prijateljstvo in igre. Vsekakor pa morajo imeti starši kontrolo nad literaturo svojega otroka, kajti veliko je škodljivih knjig, ki lahko rodijo slabe posledice.

RADIJSKI PROGRAMI

Otrokovo navdušenje za radio je za nekatere starše problem. Prva težava je z otrokom, ki se tako boji razburljivih pripovedk, da ponoči ne more zaspati ali da ga tlačijo mora. To je bolj pogost pojav pri mlajših otrocih, ki poslušajo radio, tam okrog petega in šestega leta. Toda občutljivi otrok z bogato fantazijo se lahko vznemirja tudi v poznejši dobi. V takih hudih primerih bi bilo dobro, da starši preprečijo otroku poslušanje takih razburljivih stvari in da mu to razumljivo obrazložijo.

Drugi problem je zopet otrok, ki se kar prilepi na radio in ga poslušaja od jutra do večera. Zvečer ga z veliko muko spravimo spat. Otroku se zdi škoda časa za jed in za spanje, kaj šele za naloge in učenje. Starši morajo otroku razložiti, kako mora biti čas pravilno razporejen. Pri tem skušajte doseči z otrokom sporazum in potem ga ne opominjajte kar naprej, kadarkoli poslušaja radio. Nekateri otroci opravljajo svoje delo prav tako dobro, čeprav je radio odprt in to trdijo tudi številni odrasli. Res je, da se naredi manj, če je govorni program, kot pa če je glasba. V splošnem, tu naj starši upoštevajo otrokovo delo: če so

njegove naloge v redu, če se ne brani sprehodov, v redu večerja in gre ob svojem času v posteljo, mu nikoli ne branimo, da poslušaja radio, in sicer kakoli želi. Tega otroku ni treba zameriti, niti ga ni treba zaradi tega kregati. Pustolovske pripovedke, ki jih mogoče poslušaja in se nam zdijo nekoristne in nepotrebne, zanj pa so neizčrpni vir fantazije in izkušnje in tudi to pomaga graditi njegov značaj. Ne smemo pozabiti, da je celo to del otrokovega družbenega življenja in da pozneje o tem razpravljajo s svojimi prijatelji, kakor razpravljamo mi mogoče o knjigah, športu in novicah.

FILMI

Pustolovske pripovedke na platnu imajo isti učinek kot zabavna literatura in radio. Prav gotovo ni umestno braniti otroku, da bi videl primerni film v nedeljo popoldne. To velja nekako od sedmega do dvanajstega leta. Potem mu lahko že dovolimo tudi zgodnje večerne predstave, toda ne več kot enkrat tedensko. Popolnoma neprimerno in nezdravo pa je peljati v kino majhne otroke. Psihologi so tudi mnenja, da je film zelo tvegano sredstvo za otroka pod sedmimi leti. To, kar imamo mi le za filmski program, pomeni za otroka resnično življenje in to lahko deluje pri težkih filmih tako, da škodljivo vpliva na otrokov razum, kajti otrok pri štirih ali petih letih ne razlikuje dogajanja na platnu od resničnega življenja. Čarovnica na platnu je zanj prav tako grozna, kot bi bil za nas živi razbojnik, ki bi nam streigel po življenju. Zato majhnih otrok ne jemljite s seboj v kino, če niste prepričani, da v filmu ni nič takega, kar bi ga lahko prestrašilo. Še več, niti starejših otrok ne peljite v kino, če se boje strahov in čarovnic ter razburljivih prizorov.

Pepel v gospodinistvu

Nekdaj si nobena gospodinja ni mogla predstavljati pranja brez pepela. V pepelovem lugu postane perilo v resnici lepo belo. Lug lesnega pepela ni dober samo za pranje, temveč je odlično sredstvo za čiščenje kovinskih stvari. Predmeti iz cinka postanejo kot novi, če jih pomijamo z vročim pepelovim lugom, potem zdrgnemo z drobnim kositrnim peskom.

Razen tega pa je pepel tudi izborno sredstvo za rahljanje zemlje na vrtovih, ker hkrati uničuje poljski mrčes.

Koristno uporabljamo pepel tudi za čiščenje svetle plošče pri štedilniku. To delamo na ta način, da namočimo vlažno krpo v pepel od oglja in z njo zdrgnemo ploščo. Nato jo dobro obrišemo in še enkrat zdrgnemo s suhim pepelom. Na ta način dosežemo lep blesk našega štedilnika.

Nekateri uporabljajo pepel tudi za konserviranje. V presejan in hladen pepel zagrebejo melancane, paradižnike, jajca itd. in tako ostane zelenjava še dolgo časa sveža.

Pepel je poleg tega tudi priporočljivo sredstvo za čiščenje ovrtnikov pri moških suknjicah in plaščih, ki je precej puho in zamudno delo. V ta namen si pripravite pepelovo vodo in sicer takole: v posodo dene- mo 5 žlic presejanega pepela (samo lesnega), na katerega polijemo 1 liter mrzle vode. To pustimo čez noč stati. Naslednji dan precedimo in s precejnim očistimo ovrtnike, ki jih nato je splaknemo s čisto vodo.

Garderoba za počitnice. S kombinacijo in praktičnostjo boste lahko primerno oblačene za vsako priliko — za kopališče, šport, sprehode in obisk lokalov

Koristno uživanje sadja

Sedaj, ko je začelo sonce malo bolj pripekati in dozoreva raznovrstno sadje, je prav, da se malo pomenimo o njegovem pomenu, zlasti pa o koristi, ki jo imamo od pravilnega in zmernega zauživanja sadja, o njegovi hranilni in zdravilni vrednosti.

Sadje ni luksuz, kakor navadno sodijo nekateri, ki stojijo življenju ob strani. Sadje je potrebno in sodi k normalni prehrani slehernega človeka. Njegova zdravilna vrednost ni samo v vitaminih, rudninah, in lahkoprebavljivem sladkorju, temveč tudi v dragoceni aromi in neskončni harmoniji vseh sestavin, kakršne ne premore noben drug naravni produkt.

Človek si je vzgojil sadno drevje in ga prilagodil svojim potrebam v življenju. Pri tem pa je zbiral predvsem tisto, kar mu je najbolj dišalo.

Sadeži vseh vrst so v pretežni večini sestavljeni iz vode. Vendar te »vode« ne pijemo, temveč jo jemo in v tem je tudi bistvena razlika med uživanjem sadja in pijače. Voda iz sadja, ki jo srkam, prihaja v telo v obliki mezgovine, ki nam čisto mnogo bolj prija kakor čista pijača. Tako dobi naš organizem vse tisto, kar se pri predelovanju sadja lahko izgubi sladkor, vitamine in druge dragocene snovi. Sadje nam organizem, zlasti prebavne organe opere, izčisti in prenovi.

Two popoldanski ali večerni obleki

Čudile se boste, kako hitro bodo izginili vsi madeži. Če vam ostane še kaj tekočine, jo lahko shranite v steklenico, da imate vodo za čiščenje tudi za drugič pripravljeno.

Drobni nasveti

Ključavnice lepo očistimo tako, da jih izprijamo s sesalko za kolo in nabrizgamo vanje malo olja.

*

Kvačke so nevarno orodje, zlasti če jih dobi otrok. Ko jih ne rabimo več, jih vbodimo v mehak zamašek.

*

Neprijeten vonj po čebuli odpravimo z rok tako, da jih zdrgnemo s kuhinjsko soljo in splaknemo v mlačni vodi.

ZDRAVNIŠKI KOTIČEK

Rdečke - nalezljiva otroška bolezen

Rdečke spadajo med otroške nalezljive bolezni, ki jih povzročata poseben virus. Torej so le znak okužbe s tem virusom, ki dobi svoj viden izraz v spremembah na koži in na bezgavkah.

Otroci nalezijo to bolezen naravnost od obolelega. Le redkokdaj se bolezen prenese s predmeti, ki so jih rabili bolni otroci, ali po zdravi osebi, ki je bila v stiku z bolnikom. Inkubacijska doba, to je čas od okuženja do izbruha bolezni, traja dva do tri tedne. Bolezen je nalezljiva od zadnjih dni inkubacije do taktar, ko izgine izpuščaj. Rdečke puščajo trajno odpornost.

Bolezen spoznamo včasih laže, včasih težje. Pri spoznavanju oklevamo včasih med škrlatinko in ošpicami, med raznimi zastrupljenji, zlasti pa med izpuščaji, ki se pojavljajo po zauživanju nekaterih zdravil. Vendar pa imajo rdečke nekatere posebne značilnosti, ki nam olajšajo spoznavo. Izpuščaj se pojavi hitro in se lahko usuje večkrat zapored. Najprej ga opazimo za ušesi, nato na čelu in na licih.

Sestavljen je iz različnih peg, kakršne opazimo tudi pri ošpicah. Vendar pa so te pege manjše in niso tako rdeče ter so večinoma bolj modrikaste, skoraj vijoličaste. Izpuščaj je tudi bolj okrogel, pege se največkrat ne spajajo med seboj. Le na licih se včasih spojijo

v manjše marogaste in mrežaste ploskve. V ustih največkrat ni nobenega izpuščaja, v čemer se ta bolezen loči od ošpic in škrlatinke, kjer vedno najdemo izpuščaje tudi v ustih. Značilno za rdečke je nabrekanje bezgavk po vsem telesu. Zlasti opazne so otekle bezgavke za ušesi, na zaglavju, na zatilku, pa tudi drugod, na primer v komolčnem, kolenskem, pazdušnem in dimeljskem pregibu. Včasih tudi otečejo bezgavke, še preden se pojavi izpuščaj.

Otroci, ki imajo rdečke, večinoma ne potrebujejo kake posebne nege. V času bolezni pa naj bodo doma in naj ležijo, če imajo vročino. Po dveh tednih, računajoč od pričetka izpuščaja, smejo otroci zopet v otroško družbo.

Čeprav štejejo rdečke med otroške bolezni, so lahko nevarne tudi odraslim, in to zlasti bodočim materam v prvih mesecih nosečnosti. Pokazalo se je namreč, da noseče žene lahko splavijo, če se okužijo z rdečkami. Če ne splavijo, pa se lahko zgodi, da je njihov plod nepravilno razvit, da se rodi otrok s prirojanimi napakami na živčevju, na čutilih ali na sreju. Potemtakem rdečke niso le nekakšna nevarnost, ki bi ne bila prav nič nevarna in bi jo lahko podcenjevali. Zato je vsak otrok, kakor tudi odrasel človek, ki ima rdečke, nevaren bodočim materam.

V sadju je predvsem mnogo sladkorja v naradni obliki, glukoze. S sladkorjem, škrobom in maščobami, ki jih vsebujejo posamezne vrste sadja v različni obliki in množini, prihaja v naše telo energija, ki mu je potrebna za vzdrževanje življenjskega procesa. Kalorije, ki jih sadje posreduje človeškemu organizmu, niso pri vseh vrstah sadja enake.

Odrasel človek, ki tehtja okrog 70 kilogramov, potrebuje za navadno delo 3300 kalorij dnevno. Pri njegovi prehrani je sadje zelo hvaležno, posebno zaradi svoje sladkorne vsebine. Kilogram grozdja, ki ga pojedemo, nam lahko nadomesti četrtno dnevnega obroka hrane, poleg tega pa nas še prijetno osveži.

Sedaj imamo na trgu že nekaj tednov češnje. Češnje vsebujejo malo maščob, soli in beljakovin, prav zato pa so koristne za vse, ki bolehalo na ledvicah, mehuruji ali revmatizmu. Za bolnike s srčnimi boleznimi je priporočljiv češnjev kompot, ki ne napenja. Ker vsebujejo češnje le malo maščob, so idealne tudi za shujševalno kuro. Na češnje seveda ne smemo piti vode, da ne nastanejo prebavne motnje, pač pa ne škodijo mleko in majhnih količinah. Češnje v mleku in sladkane z medom so priporočljive zlasti pred spanjem.

Gozdne jagode, tako sadež kot njihovo listje, uporabljamo za zdravilne kure. Gozdne jagode so dobri pomočniki pri težkih napadih putike in pri pljučnih obolenjih. Sladkor v njih je tako lahko prebavljiv, da jih lahko uživajo tudi diabetiki. Pri raznih črevesnih obolenjih gredo beljakovine jagod direktno v kri in pomagajo pri koprivnici ali urtikariji. Njihov okus je prijeten in je le malo ljudi, ki ga ne prenesejo. Pripravljene s sladkorjem, mlekom, sladko ali toločno smetano, pa zadovoljijo tudi najbolj izbirčen okus.

Borovnice so že znano zdravilo in to popolnoma upravičeno. Ze v starem veku so jih uspešno uporabljali proti griži. Prekuhanne so primerne tudi za sladkorno bole. Zlasti pa so borovnice s svojo bogato vsebino priporočljive za otroke, kakor tudi maline, ribez in robidnice.

Marelice in breskve so že pred dva tisoč leti prinesli iz Turkestan. V starem Rimu so cenili breskve kot veliko dragocenost, dandanes pa jih imamo povsod, kjer uspeva vinska trta. Marelice in breskve so zlasti koristne za bolnike s srčno boleznijo, pomagajo pa tudi pri putiki, pri boleznih jeter, žolča ter obvarujejo pred vnetjem ledvic. Ni pa priporočljivo zauživanje breskvinih jedrc, ker vsebujejo prusko kislino, ki lahko pri večji količini jedrc povzroči zastrupljenje.

Kako pripravimo liker

Vedno je dobro, če imamo pri hiši steklenico dobrega likerja, s katerim lahko postržemo gostom, pa tudi domačim. Pogostoma je kozareček dobrega likerja tudi zdravilo, ki so dobro prilježne zlasti slabotnim, če jim zdravnik ni popolnoma prepovedal uživanja alkoholnih pijač. Na kupljen liker se ne moremo vedno zanesti, da je pristen. Zato ga marsikje raje napravijo doma.

Češnjev ali višnjevi liker napravimo takole: 1 kg lepih zrelih češenj ali še bolj višenj stolcite in dajte v steklenico s koščicami vred. Nasujte povrhl pol kg sladkorja in na vse nalijte liter dobrega vinskega žganja (tropinovca). Steklenico zamažite in postavite za tri tedne na sončen prostor. Potem liker odcedite v primerne steklenice, zamažite in spravite.

Pelinkovec za domačo uporabo delamo tako, da v žganju namočimo nekaj vejic pelina, primešamo potem po okusu z vodo kuhani sladkor in vse skupaj precedimo.

Metin ali melisni liker pa napravimo takole: vzemite majhen krožnik mente ali melise in lupine ene pomaranče. Vse narežite na drobne rezance in natresite v steklenico, povrhl nalijte liter dobre slivovke ali vinskega žganja in postavite za sedem ali deset dni na sonce. Potem pa sok odcedite in primešajte pol kg s četrt l vode kuhane in oslajenega sladkorja, dobro premešajte in spravite.

Likerji so uporabni šele čez nekaj časa, kadar so se uložili.

EVROPSKA ATLETIKA V BEOGRADU

Prejšnji četrtek se je začelo v Beogradu drugo povojno mednarodno atletsko prvenstvo mesta Beograda. V slovesnem sprevedu so koračkale izbrane ekipe Vel. Britanije, Grčije, Madžarske, Zah. Nemčije, Poljske, Turčije, CSR in Jugoslavije. Sodelovali so atleti svetovnega merila, kot so Emil Zatopek, njegova žena Dana, Janeček, Rozsavölgyi in drugi. Zal, da ni bilo še Svedov in Rusov, pa bi bila zbrana v Beogradu vsa evropska atletska elita.

Značilnost tega atletskega tekmovanja so bili dobri rezultati. Ob močni mednarodni konkurenci so se spet močno afirmirali domači atleti.

Tablica rekordov: izenačen slovenski rekord Lorgerja na 1000 m (10,6). Nov slovenski rekord Vipotnika na 800 m (1:51,3). Dva neuradna državna mladinska rekorda: Sarajliji na 1000 m 2:34,3 in Budimski x skoku ob palci 400 cm. Nov jugoslovanski rekord Stritofa na 5000 m, 14:18,6, poljski rekord na 800 m Levandowski 1:50,5, turški rekord na 5000 m Kokpinar 14:27,0, turški rekord na 1500 m — Onel 3:49,6 in navsezadnje še nov evropski rekord madžarskega atleta Rozsavölgyija na 1500 metrov — 3:42,2.

Skoda, da je bil atlet številka 1 Zatopek bolan. Toda nastopil je kljub krčem v želodcu, da ne bi razočarali številnih gledalcev, ki so prišli na stadion morda prav zaradi njega. Tekel je le zaradi publike.

Številni strokovnjaki menijo, da bo morda prav to tekmovanje pomnilo nekakšno prelomnico v jugoslovanski atletiki, ki je lani previjljala krizo.

Jugoslavija na 8. mestu

V Budimpešti so se zaključila tekmovanja za evropsko prvenstvo v košarki, na katerem je sodelovala tudi naša državna reprezentanca. Po zmagi nad Francijo, smo prišli v finale. Razen nas in Italije so se plasirali v finalna tekmovanja same vzhodno-evropske reprezentance, ki imajo za seboj tedne in tedne špartanskega treninga.

Večji uspeh naših košarkarjev je bil vstop v finale in zmaga nad ekipo CSR. Nekaj časa smo bili na predzadnjem mestu, po dramatični borbi z Italijo, ki smo jo zgubili

Jugoslavija v finalu

Prejšnji teden se je začelo v Bukarešti evropsko prvenstvo v odbojki. Na kvalifikacijskih tekmah so igrali naši reprezentanti v drugi skupini, v kateri je tudi favorit prvenstva, CSR. Brez težave smo povozili ekipo Egipta in Avstrije, v dvoboju s Čehi smo se pa pošteno popekli — 3:0. (En set se je končal celo 15:1 za CSR).

Prvo moštvo, s katerim smo se srečali v finalnem tekmovanju, je bila reprezentanca Romunije. Po dramatičnem zadnjem setu (17:15), smo zmagali z rezultatom 3:2.

Prvi je Hajduk

Tekmovanja za državno prvenstvo v nogometu za sezono 1954—1955 so končana. Naslov državnega prvaka si je že tretjič po vojni priboril majstor s morav. Čeprav zadnje dni ni igral kdovekako navdušujoče, je vendarle ostal na čelu lestvice. V poslednji tekmi, 19. junija je igral na domačem igrišču Enajststoročje Radniškega je matiral brez težave. Ostali dve častni mesti si delita BSK in Dinamo, medtem ko stojita oba popularna beograjska kluba, Crvena Zvezda in Partizan na četrtem in petem mestu. Iz nadaljnjih tekmovanj v I. ligi sta izločena Lokomotiva in Vardar.

Pred olimpiado

Čeprav je do olimpijskih iger v Melbourne še daleč, so priprave nanje že sedaj mrzlične. Pred krat-

ZAHVALA

Ob priliki bridke izgube naše dobre manice Marije Krašt iz Pirana, Fornace 7, se izkreno zahvaljujemo vsem znancem in darovalcem cvečja, ki so jo spremili na zadnji poti. Posebna zahvala gre delavnemu kolektivu industrijskega podjetja Salvetti Pirana za moralno in gnotno pomoč in za poslovitni govor pri odprtem grobu tov. Cizliju. Družina Krašt Piran.

kim je zasedala v Amsterdamu posebna komisija FIFA, da bi določila način izvedbe nogometnega prvenstva. Ker lahko igra v Avstraliji le 16 državnih reprezentanc, prijavilo se jih je pa 28, bodo potrebne kvalifikacijske tekme. Izrezali so pare, pri čemer so upoštevali geografsko lego. Za nasprotnika naši državni enajststoročje je dočelil žreb reprezentanco Romunije.

V Sežani nastop „Partizana“

V počastitev 10. obletnice osvoboditve je bil zadnji nedeljo v Sežani telovadni nastop »Partizana«. Pred nastopom so šli vsi nastopajoči v sprevedu skozi Sežano na igrišče Tabora. Pred 800 gledalci je nastopilo 550 telovadcev. Na sporedu so bile proste vaje, vaje na orodju in atletika. Najbolj uspela točka je bilo »Titovo kolo«, ki ga je plesalo vseh 550 telovadcev. Ie s tremi koši razlike (66:69), smo zasedli osmo mesto.

Prvi so Madžari, za njimi CSR, dosedanji svetovni prvak ZSSR je šele na tretjem mestu.

Tabor primorski prvak

V nedeljo je bila v Ajdovščini zaključna nogometna tekma med domačo enajststoročje in Taborom iz Sežane.

Obe moštvi sta bili resni kandidati za naslov »Primorskega prvaka«. Zato ni čudno, da je tekma vzbudila toliko zanimanja.

V začetnih udarcih je bil sežanski vratar kar dobro zaposlen. Se le čez kakih dvajset minut je Tabor uredil svojo napadalno vrsto. Uspeh se je pokazal v drugem polčasu, ko je Planinšek I. zabil prvi gol. Čez dobrih 10 minut je padel še drugi gol. Kljub naporom in lepim akcijam domačinov, je ostal rezultat nespremenjen 2:0 za Tabor!

V predtekmi sta se pomerili mladinski enajststoročje in Ajdovščine in Sežane. Mladinska ekipa Tabora je doživela katastrofalen poraz — 7:0.

Barba Vane pravi...

Zahvala

Okrajni odbor SZDL v Kopru in zletni odbor pokrajinskega zleta Partizan v Kopru se toplo zahvaljuje vsem, ki so kakor koli pripomogli k sijajnemu uspehu pokrajinskega zleta Partizan v Kopru. Še zlasti pa izrekata zahvalo in priznanje telovadno-tehničnemu vodstvu in vsem poštvovalnim vaditeljem in telovadcem, nadalje prometni komisiji in vsem njenim sodelavcem, ki so z veliko poštvovalnostjo in vestnostjo pripomogli k dobri organizaciji prehrane, prenočišč, zdravstvene službe, ki so poskrbeli za pravočasno ureditev stadiona, teknovališča in drugih objektov, kakor tudi za lepo okrasitev in rediteljsko službo.

Pokrajinski zlet Partizan je pokazal, da se dajo z združenimi močmi, s poštvovalnostjo in vestnostjo rešiti tudi najtežje naloge. Ta vestnost in izkušnje, ki smo si jih pridobili ob tem zletu, poudarjata v svoji zahvali okrajni odbor SZDL in zletni odbor, naj bodo vzpodbuda, da bomo z enako vnemo sodelovali tudi pri reševanju bodočih nalog, še zlasti pri razširitvi in poglobitvi telesnovzgojne dejavnosti, kar naj bi bil končni uspeh zleta.

ODBOR NK AURORE V KOPRU SKLICUJE OBČNI ZBOR SVOJIH ČLANOV

v četrtek dne 30. junija 1955 ob 20. uri na svojem sedežu v Blaževi ulici s sledečim dnevnim redom:

1. izvolitev delovnega predsedstva;
2. izvolitev zapisnikarjev, verifikacijske in volilne komisije;
3. poročilo o športni delavnosti društva in diskusija;
4. finančno poročilo in diskusija;
5. razrešnica staremu odboru;
6. izvolitev novega odbora;
7. razno.

Odbor vabi na občni zbor vse svoje člane, igralce ter prijatelje nogometnega športa.

RADIO KOPER

NEDELJA, 26. VI. — 8.15 M. Tomc: Dolenjsko ženitovanje; 8.40 Za naše kmetovalce; 9.00 Ritmični panoptikum; 13.45 Glasba po željah; 15.00 Ob deseti obletnici osvoboditve — tekmovanje prosvetnih društev: PD Ozeljan in PD Vogersko; 16.00 Tisoč in en takt — nedeljski promenadni koncert; 21.00 Veseli večer; 22.15 Zavrtite se z nami; 23.40 Glasba za lahko noč.

PONEDELJEK, 27. VI. — 13.45 Zabavna glasba in objave; 14.00 Od melodije do melodije; 14.45 Sonja Hočvar in Rezika Koritnik pojeta slovenske narodne pesmi; 20.00 V ritmu španske glasbe; 20.40 Hrvatske narodne pesmi v priredbah; 21.10 Koncert ansambla zagrebških solistov; 21.30 Morja široka cesta; 21.40 Koncert sopranistke Anite Metzove; 22.00 Plešite z nami; 23.40 Glasba za lahko noč.

TOREK, 28. VI. — 13.45 Zabavna glasba in objave; 14.00 Od melodije do melodije; 14.40 Kulturno življenje na Primorskem; 14.50 V veselim narodnem ritmu s kmečkimi triom; 20.00 Začnimo s Straussom... 20.30 U. Giordano »Andre Chenier« opera v 4. dejanjih; 22.25 Plesna glasba.

SREDA, 29. VI. — 13.45 Lahka glasba in objave; 14.00 Od melodije do melodije, vmes ob 14.10 Glasbena kronika; 14.45 Koncert pionirskega zbora gimnazije v Idriji p. v. M. Znidaršiča; 20.00 Igra orgester Helmut Zacharias; »Oj Mostare...« narodne pesmi; 21.00 Kulturni pregled; 21.10 Koncert tenorista Poldeata Polenca, skladbe Grečaninova, Rahmaninova, Lajovica in Pavčiča; 21.30 Iz dobrih knjig; 60 let Moderne; 22.00 »Jazz — včeraj, danes, jutri«; 22.30 Plesna glasba; 23.40 Glasba za lahko noč.

ČETRTEK, 30. VI. — 13.45 Zabavna glasba in objave; 14.00 Od melodije do melodije; 14.40 Kulturno pismo; 14.50 Borut Lesjak improvizira na slovenske narodne teme; 20.00 Popularne melodije in ritmi; 20.40 Nočni komorni koncert; 21.30 Operne zvezde Metropolitan; 22.00 Zabavna in plesna glasba; 23.40 Glasba za lahko noč.

22.00 Zabavna in plesna glasba; 23.40 Glasba za lahko noč.

PETEK, 1. VII. — 13.15 Zabavna glasba in objave; 13.45 Glasba po željah; 14.45 15 minut z gorenjskim kvartetom; 20.00 Pianist Eroll Garner izvaja ritme na klavirju; 20.40 »Ružmarine, dunjo moja...«; 21.00 Glasbeni portret Georga Gershvina; 21.30 Mladi slovenski talenti. Koncert pianista Acija Bertoneclja in violinista Janeza Bokavška. Prireditev turistično - lepševalnega društva v Kopru. Prenos iz muzejskega vrta; 22.30 Plesna glasba; 23.40 Glasba za lahko noč.

SOBOTA, 2. VII. — 13.45 Zabavna glasba in objave; 14.00 Ali veš, kaj je to? Pisan spored glasbenih ugank (nagrada oddaja); 14.40 Tržaška kronika; 14.50 Slovenske narodne; 15.00 Pol ure z znamenitimi orkestri zabavne glasbe; 15.30 Deseta obletnice osvoboditve — tekmovanje prosvetnih društev: PD Otlica in PD Prestranek; 20.00 Melodije iz operet, filmov in revij; 20.40 Popularne narodne pjesme; 21.30 Radijska igra; 22.30 Zavrtite se z nami; 23.10 Dvajset minut z italijanskimi plesnimi ansambli; 23.40 Glasba za lahko noč.

RDEČA PEST

(Nadaljevanje s 7. strani)

»Ali misliš, da se mu bo zdaj kaj zgodilo?« je zaskrbelo Maro.

»Ne,« je odkimal Dren. »Njega je sodišče obsodilo na pet let ječe in je zdaj v zaporih v Italiji. S tem so z njim opravili. Ako bi ga zdaj imeli črnuhi tu, bi se najbrž res maščevali nad njim, ker sta jim vidva ušla in ker sta dva izmed njih doživela tako sramoto!«

»Čudno se mi zdi, da nič ne piše,« je vzdihnila Mara.

»To ni nič čudnega,« jo je tolažil Dren. »Najbrž še vedno potuje od zapora do zapora. V Italiji romajo kazonjci iz kraja v kraj tudi po leto dni, preden jih pripeleljejo v kaznilnico, kjer ostanejo do konca kazni.«

»Zakaj?« bi rad vedel Peter.

»Ne vem! Pri njih je že taka navada, posebno med vojno. Morda zato, da se z njimi bahajo po ulicah raznih mest, češ: glejte, koliko banditov je premagala naša slavna vojska. Morda je oče med potjo tudi kaj pisal, pa so pisma zavrgli, ker so bila pisana v slovensčini... Bosta že morala počakati, da preženemo črno svojat z naše zemlje, preden ga bosta spet videla. Bo pa takrat tem lepše!«

»Samo da bi srečno prestali!« je zaskrbelo Maro.

»Kaj bi ne — tak hrust!« je vzkliknil Dren.

Petru so se zaiskrile oči.

»V vasi in daleč okrog ni bil nobeden tako močan kot on,« je dejal, »sto kil je dvignil s tal kot nič!«

»No, vidiš,« se je nasmehnil Dren in se udobno zleknil. »Zdaj pa zaspimo! Zjutraj nas čaka še dolgo pot.«

»Nata,« je rekla Mara in razgrnila čez vsakega po eno odejo.

»Glej, da bo še zate kaj ostalo!« je menil Dren že na pol v spanju.

»Zase bom obdržala kožuha,« je odgovorila Mara, »čeprav ne vem, po čem vse dišita.«

Ne Dren ne Peter je nista več slišala. Spanec ju je premagal v trenutku, ko sta se zleknila na tla in ju je Mara pokrila.

Mara pa dolgo ni mogla zaspati. S široko odprtimi očmi je strmela v zvezdnato nebo in poslušala pritajeno šuštenje smrek in jelk. Se enkrat je v mislih doživljala razburljive dogodke prejšnjega večera, potem pa s smehljajem na ustih zadremal...

Mali oglasi

SIV VOLNEN PULOVER sem dne 9. t. m. izgubil na cesti od Semeledele proti biški železniški postaji do Kopra. Poštenega najditelja prosim, da ga proti nagradi vrne na upravo lista.

PREKLICUJEM, ker sem po krivici osutil tov. Franca Marolta iz Izole ter izjavljam, da je bila moja sumnja neutemeljena in se mu zahvaljujem, ker je odstopil od tožbe.

Stanta Franc
Izola, Copova ul. 33

Ostanite zdravi.
Vaš Vane.

ŽIVALSKI BESEDNJAK

V Parizu živi dobrodušni starček dr. Koch, ki se že dolga leta ukvarja s sestavljanjem besednjaka ptičjega jezika.

»Le kako ste se odločili za takšno delo?« so ga vprašali.

»Zaradi dobrega posluha so me že v detinstvu proglašali za čudežnega otroka. Še do sto nisem znal dobro šteti, ko sem že igral violino pred najelitnejšo publiko. Moja glasbena nadarjenost je krenila v drugo smer. Kakor vidite, me je prevzelo ptičje petje.«

Dr. Koch je stalni obiskovalec pariškega ptičjega trga. Zamišljeno se sprehaja in hoče iz ptičjega petja razbrati tisti pomen, ki ga zanima.

Najprej mirno posluša, potem pa odgovarja. In ptice ga razumejo! Koch ni samo mojster v žvižganju, marveč tudi globoki poznavalec njihovega jezika. Vsi so si edini v tem, da sta doktorjev posluh in način žvižganja presenetljiva. Zato so ga začeli ljubitelji ptič nagovarjati, da je sestavil »Francosko-ptičji« slovar. V tem slovarju so izbrani temeljni glasovi ptičjega sporazumevanja. V njej je Koch označil, na kakšen način izražajo ptiči ljubezen,

strah, veselje in jezo. Z nekoliko dobre volje, posluha in smisla lahko vsakdo razume ptičje žvrgolenje.

Svoje veselje izraža slavec takole: Tju, tju, tju, tju. Spe-tju-tokua.

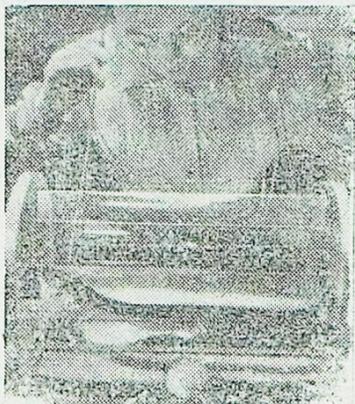
Tjo, tjo, tjo, tjo!

Svojo bolečino pa takole:

Kvoror tju, akua pipitiskuizi cor, cor, cor, sorei.

Nekateri pravijo čisto resno, da je to bolj razumljivo, kakor pa verzi sodobne poezije. Vsekakor je pa nekje stena, ki deli ljudi od ptičjih misli in občutkov.

V Franciji je pa tudi zavod, ki se ukvarja z »akustično psihologijo«. Tu deluje mladi znanstvenik Rene Bisnell, ki je dokazal, da se živalski glas omejuje na precej enostavne zvočne konstante. Bisnell snema živalske glasove na magnetofonski trak. Po tem se pa loti njegova ekipa razčlenjevanja. Svojim obiskovalcem zelo rad reproducira posneti razgovor z žabo, v katerem ni težko opaziti, da je žaba odgovarjala na njegova vprašanja brez obotavljanja. Na podlagi teh poskusov je Bisnell zaključil, da ni važna »oblika« zvoka, marveč mora »meti imitirani glas pravilne prehode.

V londonskem akvariju imajo med drugimi ribami in vodnimi prebivalci tudi električno jeguljo. Riba je dolga približno pol metra in »proizvaja« toliko električne energije, da lahko prižge 220 V električno žarnico. Na sliki vidite, kako uslužbenka razkazuje obiskovalcem čudovite lastnosti te nenavadne ribe. V rokah ima dve žici in z njima se dotakne jegulje pri glavi in pri repu ter tako sklene tok. Žarnica posveti. Seveda tok ni trajen, ampak so to le kratki sunki, ki pa so precej pogosti. Električna jegulja uporablja v naravi električni tok tako za obrambo kot tudi za napad. Z močnimi sunki omamlja mnogo večje živali, kot je sama. So jegulje, ki dajejo električne sunke do 600 V in so lahko nevarne celo človeku.

Po prepiru z ženo spregledal

Prepiri med možem in ženo spadajo med pristrčnosti zakonskega življenja. Začnejo se s kričanjem, zmerjanjem, končajo pa se z razbitimi krožniki, otečeno glavo ali pa pred sodiščem. Včasih pa ima takle družinski »rompompom« tudi človekoljubne posledice. Poslušajte! Peter Barr je bil pred desetimi leti v vojni ranjen in je popolnoma oslepel. Življenje mu je bilo od dne do dne bolj mučno, postal je težak neurastenik. Že zaradi najmanjše malenkosti je bil ogenj v strehi. Tudi pred nedavnim sta se z ženo takole zgrabila. Peter je razbijal s pestjo po mizi. Pri nekem udarcu je pa mizo zgrešil in »usekal« po dlani leve roke. To ga je rešilo. Nenadoma je začutil da se mu pred očmi nekaj svetlika. Kmalu nato je začel okrog sebe spoznavati predmete in čez četr ure je videl že čisto normalno. »Skočil sem k svoji ženi in jo objel. Potem sem vzel svojo palico jo zlomil na kolenu in jo vrgel v smeti,« je rekel novinarjem.

Škodljivi nikotin

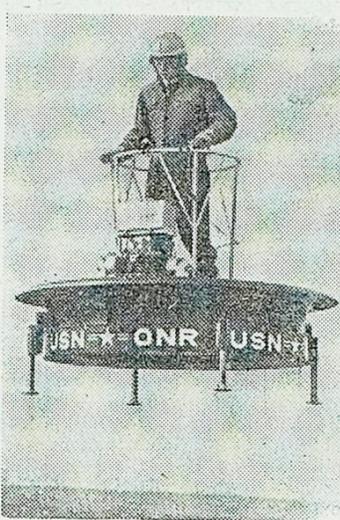
Skoraj vsak kadilec je že kdaj sklenil, recimo na Novo leto (za tako važne odločitve so najbolj pr-merni okrogli datumi), tale cigareta je pa zadnja. Le malokdo je pri tem pomislil na svoje zdravje (morda le bežno), marveč na svojo jetično denarnico. Dunajski profesor in njegov sodelavec dr. Kaindl se že dolgo ukvarjata z vplivi nikotina na ožilje. Sestavila sta poseben aparat, ki meri nihanje krvnega obtoka. Ta aparat je pokazal, da je že ena cigareta dovolj, da pade pretakanje krvi za četrtno in da postane normalno šele čez 15 minut. Najbolj je pa škodljiv dim še na tešče pokajene cigarete. Iz vseh teh poskusov sta zdravnik zaključila, da nam vsemogoče obremenitve našega vsakdanjega življenja ne škodijo srcu in našemu ožilju toliko, kakor nikotin. Boj proti temu sovražniku človeškega zdravja bi moral biti bolj odločen, kakor je.

Za vse take razloge imajo pa ljudje s slabo voljo kaj kmalu potreben izgovor: »Poslušajte, vam bom pa jaz nekaj povedal: moj stari oče je vlekel svojo fajfo vse življenje, pa veste koliko let je učakal? Dvaindevdeset!«

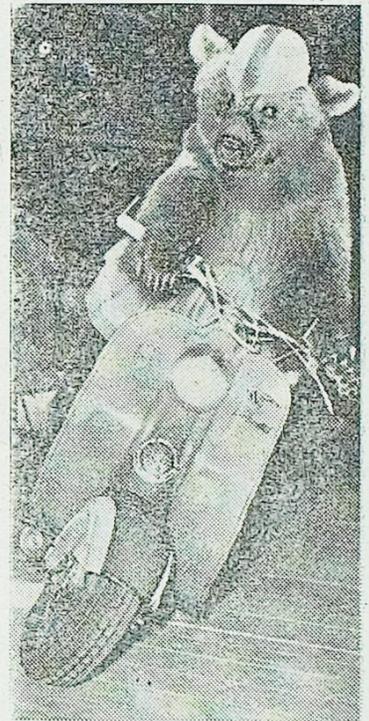
So pa tudi ljudje, ki bi vam na takšno moralno pridigo odgovorili zaničljivo: »Nikotin?« Koliko ljudi živi zaradi njega! Pridelovalec tobaka, tobačne tovarne, tovarne cigaretnega papirja, tovarne vžigalic, vžigalnikov, invalidi v trafikah in zdravniki, ki dobivajo honorarje za študije »O škodljivosti nikotina«. Torej bi radi spravili armado ljudi ob njihov kruh?«

Z eno besedo — ljudje s takimi in podobnimi aduti v rokah, priznavajo svojo nemoč!

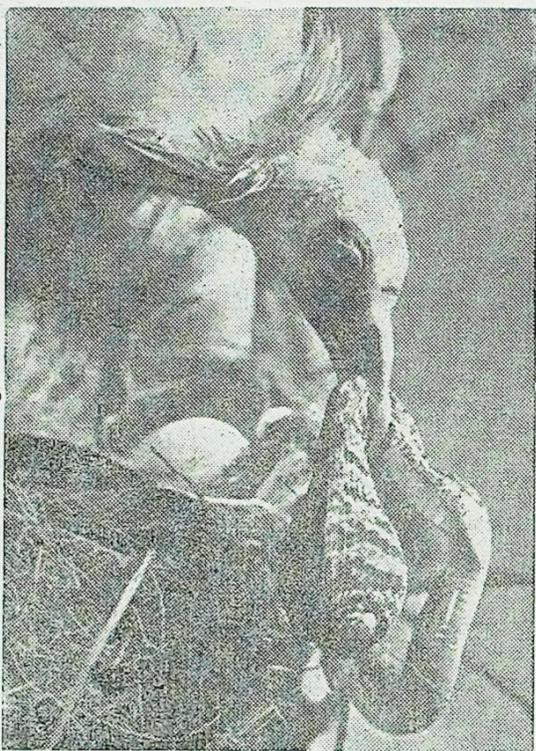
Medvedka Ulla je zelo pogumen dirkač. Na ovinkih hitro in točno presodi položaj in se temu primer-no nagne. Pred kratkim je Ulla dobila tudi varnostno čepico in zdaj jo nosi ponosno kot vsak vozač. Desno tace položi Ulla na plinsko-ročno motorja, z levico pa drži sklopko. Če je nevarno, tudi hupa. To je obenem vedno znamenje za viharen aplavz, s katerim nagradi medvedko cirkuško obninstvo. Ulla je namreč »zvezdica« med svojimi medvedjimi brati in sestrami in njena točka je med najboljši bleščecimi v cirkuškem programu

Kako bi krstili tale leteči stroj? Tudi konstruktorji se še niso zedinili. Nekateri mu pravijo »leteči prstan«, drugi spet »leteča motorno kolo«, tretji celo »leteča kopalna kad«, največ pa uporabljajo »neka, kar leti«. In ta »neka, kar leti« je res čudovit stroj. Opremljen je z dvema lahkim motorjema, ki poganjata dva rotorja. Rotorja se vrtita v nasprotni smeri in potiskata zrak navzdol, tako da nastane nekak zračni steber, na katerem »jah« pilot s svojim strojem. Pravi, da je doslej najbolj enostavno, pa tudi najbolj praktično vozilo. Predvidevajo, da bo postalo res nekakšno zračno motorno kolo. Čeprav je sedaj proizvodna cena še relativno visoka — okrog 1500 dolarjev — računajo, da v serijski proizvodnji stroj ne bo stal več kot okrog 200 tisoč dinarjev v našem denarju. Na sliki vidite »neka, kar leti« v zraku.

Kače so splošno znane sovražnice ptič. Zlasti so nevarne negodnim mladim, pa tudi ptičja jajca gredo v tek. Vendar se pri nas hranijo več ali manj vse kače z mišmi in drugimi podobnimi živalmi. Mladi ptičji so le bolj poredkoma na njihovem jedilniku. Medtem pa v Egiptu živi neka vrsta kač, ki se hrani izključno s ptičjimi jajci. Te kače prežijo na gnezda tudi večjih ptič, vendar se jih lotevajo le takrat, ko so nezavarovana. Da imajo utemeljene razloge za to, da se izogibajo odraslim ptič, nam govori pričujoča slika, ki prikazuje konec boja med kačo in samico neke vrste egiptovske jastreba. Kača se je v odsotnosti ptice vtihotapila v gnezdo in požrla jajca. Še ni dobro končala svojega obeda, ko se je samica vrnila, zgrabila ptico in ji po srditem boju zlomila hrbtenico. Nato jo je prijala s klunom in dvignila ter »stresla« jajca iz nje nazaj v gnezdo

Ded ni takoj razumel, odkod ta slabost. Mladenič je sovrzil delo s prirajeno mržnjo, ki je bila močnejša od njegove volje. Zaman je bilo vse navdušenje z obljubami prebogatih lovov, ki bi jih izvršili v Recatiz, v Rincon de la Olla¹⁵⁾ ali v kateri drug predel Albufere. Čim je stari obrnil hrbet, že je fant zginit.

Rajši je pohajkoval po Dehesi s sosednimi fanti, rajši se je zleknil pod drevo in poslušal petje ptičev ali opazoval pisane metulje in ose, ki so brečale okoli divjih cvetov. Zaman ga je ded strahoval s svojimi grožnjami. Nekoč ga je celo dvakrat potegnil za uho, fant pa je zbežal, pobral nekaj kamnov, pripravljen, da se brani.

Stari se je vdal in lovil sam; kot je to dotlej delal. Svoje življenje je bil prebil v neprestanem delu in njegov Tono je bil še bolj odporen kakor on sam, čeprav ga je zapeljala strast do zemlje. Toda, komu je bil podoben ta paglavac-sinov? Odkod, za vruga, je prihajal z onim trmoglavim odporom do slehernega dela, z odporom rojenega postopača, ki ga je gnal, da je po cele ure ležal na soncu kakor martinček na bregu obcestnega jarka?

Kako se je svet spreminjal! Možje so uničevali prvotni videz Albufere, družine so se cepile, razbijale in za vedno pozabljale izročila domače dežele.

Sinovi ribičev so postajali sužnji zemlje in vnuki so pobirali s tal kamenje, da ga vržejo proti svojim dedom. Po jezeru so vozili ogromni čolni, polni premoga. Oh, bolj

bi bilo umreti, izginiti, kakor pa gledati, kako uničujejo svet, ki se je dotlej zdel več in nedotakljiv.

Sprt z domačimi in z edino ljubeznijo neukročene strasti do Albufere, ki jo je imel za mater, jo je obiskoval sleherni dan, podolž in počez, raziskoval najmanjše posebnosti z modrimi in zvitimi očmi, ki so bile podobne jezerski vodi, v katerih se je zrcalila flora Dehese.

Ko so posekali kak bor v gozdu, je že iz daljave opazil praznino, ki jo je le-ta zapustil, in dejal sam pri sebi: — Spet eden manj...

Starec je trpel in preklinjal najemnike, ki so bili sami požrešni tatovi. Da, res je bilo, da so ljudje iz Palmara žgali drva iz Dehese, toda ves ta les je bilo samo grmičevje, suho vejevje, drobir... gospodarji pa so pod varstvom s puškami in uredbami oboroženih stražarjev brez usmiljenja sekali najstarejša drevesa v gozdu, starce nekoč tako bujne vegetacije.

Zanj so bila ta drevesa velikani iz pravljic, ki so ga opazovali že takrat, ko se je še kot otrok valil po čolnih, in ki so bili že nenavadno visoki takrat, ko je njegov oče, prvi od Palomov, živel v divjini Albufere, ubijal s trsti kače, ki so kar mrgolele po obalah. Gade in modrase! Pa so bili ti bolj prikupni kakor današnji ljudje!

Ob pogledu, kako je umirala primitivna poezija polja in jezera, ga je napolnjevala nedopovedljiva žalost, zato je iskal najmanj dostopne koticke, kamor grabežljiva človeška roka še ni bila prišla.

Mraz ga je stresal po telesu, če je zagledal staro napravo za dviganje vode. Zamaknjen in ginjen je opazoval kolo, ki se je drobilo, ker so ga načeli črvi, razbiti cevi, zamašene s slamo, od koder so prikazovale miši svoje gobčke. Razvaline pokojne Albufere so bile vse te, in, kakor on, dragocene starine boljših časov.

Ko je čutil potrebo po počitku, je odnesel svoj čoln na obalo Sancha, med blatne lagune in med makije visokega ločja. Tam je gledal pisano zelenino, si klical v spomin lomstenje in šumenje kače iz pravljice in se tolažil, da vse pa

le še ni prišlo v nenasitna žrela modernih ljudi, med katerimi — na žalost — je bil tudi njegov sin.

II.

Ko je bil Tonet rešen dedove surove vzgoje, se je počutil srečnega. Toda kmečko življenje njegovega očeta ga je dolgočasilo. Gledal ga je, kako sredi tisoč žab in pijavk pod pekočim soncem sadi riž v vodi blatnega rižišča, ki mu je segala do kolen, in misel na njegovo bodočnost ga je vznemirjala.

Ne, ne! Tudi ta poklic ni bil zanj. Orožnik ali stražnik bi bil rajše, da bi se lahko udobno zleknil v pesek na plaži.

Ko je še z dedom hodil v Albufere, se je prepiral, da je bilo tako življenje nadvse lepo. Njegova največja sreča je bilo potikanje po jezeru brez določnega cilja, veslanje po kanalih, križarjenje in rad se je ustavljal sredi jezera, da je poklepetal z ribiči.

Spet drugič se je spustil na otočke, ki so bili pokriti s vrstjem, da je z žvižganjem dražil samotne bike, ali pa se spravil v gozd na Dehesi, da je nabiral robidnice ali pošil gladalce. Kadar je le mogel, se je polastil divjega zajca, ki ga je zajka še dojala.

Toda to potepanje je trajalo malo časa. Ko je doraščal, je stari postal do njega samolasten in oblasten in prisilil ga je, da je opravljal vse, kar je bilo za lov in pri lovu potrebnega.

Povrh vsega pa mu ded sploh ni pomagal; vnuk ga je moral celo voziti v čolnu, leže, kot bi bil invalid, medtem ko se je ta neverjetno mučil. Colnarji so od daleč pozdravljali nagubano Palomovo glavo, ki se je dvigala iz čolna.

— Oh!... To je pa res krasno življenje! Ded sedi kot gospod, vnuk pa se muči kot žival!

Paloma pa je resno odgovorjal: — Tako učim jaz. Moj oče je delal z mano ravno tako.

Sledili so lovi, ki so trajali od mraka do zore. Tonet je na ladjinem nosu držal šop suhe trave, ki je gorela z rdečim plamenom in risala na črno površino jezera krvav madež.

¹⁵⁾ Rincon de la Olla — Recatiz — dva predelava Albufere.